

מהות

דו"ח העוני האלטרנטיבי של ארגון לתת מבקש להדגים את הפן האישי והפיזי של העוני והעניים, המסתתר מאחורי המספרים והנתונים הסטטיסטיים היבשים שמפרסמים המוסדות הממשלתיים. דו"ח העוני האלטרנטיבי משקף את המצב העדכני בשטח, כפי שמכירים אותו בארגון לתת, הפועל בכל הארץ בשיתוף 114 עמותות מקומיות וארגוני סיוע.

הדו"ח מבקש לפנות לציבור הרחב – שמכיר את העוני בעיקר ממסך הטלוויזיה או מתמונות בעיתון – ולחשוף אותו בדרך הישירה ביותר לעובדה שהעוני נמצא כאן, קרוב, בתוכנו, ושעלינו לפעול כדי לשנות את המצב. מסמך זה נועד לשמש גם אמצעי לחץ על מקבלי ההחלטות בישראל לפעול מייד ובעקביות לפתרון הבעיה, זאת, על-ידי מיצובה כנושא הדחוף ביותר לטיפול בסדר העדיפויות הלאומי ועל ידי השקעת המשאבים לסיוע חירום פיזי ופיתוח תשתיות למיגור התופעה בתוך חמש שנים.

דו"ח העוני האלטרנטיבי מורכב משלושה מחקרים יחודיים המשקפים את מגמות העוני בעמותות המזון, תפיסת העוני בקרב הציבור הרחב ופרופיל הנזקקים לסיוע במזון בישראל 2006. כמו כן, מובאות מספר עדויות אישיות של אנשי רוח ממכשם עם העוני בישראל ועם האנשים מאחורי המספרים.

במהדורה זו, מעבר לאיסוף העדויות, שמנו דגש מיוחד על אופן מדידת העוני בישראל, אשר כיום מתבסס על פרמטר ההכנסה בלבד. הצעתנו, כפי שהיא מובאת בדו"ח, הינה להגדיר את העוני באמצעות בחינת מידת העצמאות של אדם בהתייחס לחמישה פרמטרים אלטרנטיביים: תעסוקה, חינוך, דיור, בריאות ומזון. ❖

תוכן עניינים

- מהות הדו"ח 3
- ייעוד ארגון לתת 5
- מדידת העוני בישראל ז"ל דרמון 6
- שלילת העצמאות עו"ד ערן וינטרוב 7
- פתרון משולב לנושא העוני - רקע תיאורטי ואמפירי - מאמר מאת יורם גבאי 8
- פרמטרים אלטרנטיביים למדידת העוני 10
- ססאר ואייחו או 12 שורות על לחם החרפה רוני סומק 16
- מגמות העוני בעמותות המזון 18
- ברג'יט אבי אליאס 32
- פרופיל הנזקקים לסיוע 34
- יד שמאל עם שעון דליה רביקוביץ' ז"ל 50
- תפיסות העוני בעיני הציבור בישראל 52
- המונולוג עם החיוך של אילנה יופיטר סוזן אדם 64
- רשימת העמותות השותפות של ארגון לתת 72
- תודה 75

צילומים זיו קורן

ישראל 2006, תמונת מצב. צילום: זיו קורן

ארגון לתת ייעוד

ארגון לתת - סיוע הומניטרי ישראלי נוסד בשנת 1996 במטרה להעניק סיוע לאוכלוסיות במצוקה, בארץ ובעולם, על בסיס אוניברסלי ושוויוני, על ידי הנעת החברה האזרחית בישראל למעורבות בשדה הפעולה ההומניטרי ובכך ליצור מודעות חברתית ולהקנות ערכים של ערבות הדדית ונתינה. לתת הוא ארגון לא ממשלתי, א-פוליטי וללא כוונות רווח, הממומן מתרומות בלבד. בארגון פעילים יותר מ-3,000 מתנדבים מכל רחבי הארץ.

תחומי הפעילות העיקריים של ארגון לתת: תכנית 'מזון לחיים' - סיוע במזון לעשרות אלפי משפחות מדי חודש, 'אני בשבילך' - פרויקט חינוך להתנדבות והעצמה לבני נוער משכבות סוציו-אקו-נומיות נמוכות, פרויקט 'לתת בריאות' - סיוע למ' עוטי יכולת במימון רכישת תרופות הוכללות בסל הבריאות, דו"ח העוני האלטרנטיבי, פעולות לשיוני מדיניות וסיוע חירום הומניטרי בארץ ובחו"ל.

לתת הנו ארגון גג ל-114 עמותות מזון וארגון נים מקומיים, הפועלים ב-77 יישובים ברחבי הארץ

ותומכים ב-50,000 משפחות במצוקה. ❖

ז"ל דרמון, יו"ר ומייסד ארגון לתת

רחבי העולם קיימים כיום קרוב לשישים כלים למדידת העוני, כאשר כל אחד מכילים אלו מכיל משתנים רבים אשר מאפשרים דיוק והבנה טובה יותר של תופעת העוני ברמה המקומית.

המוסד לביטוח לאומי אחראי על מדידת היקפי העוני, דבר היוצר מצב בו בישראל 2006, קיימת שיטת מדידה אחת בלבד, ממשלתית ומיושנת, אשר אמורה לספק נתונים מהימנים ביחס לתופעה החברתית המהותית והקריטית של ימינו. מצב זה משקף את העניין וההבנה המועטים, אם בכלל, שמכנייה המערכת הציבורית כולה, אל מול תופעת העוני.

פתרון יעיל, קוהרנטי והולם לבעיית העוני לא יוכל להתגבש ללא הכרה ציבורית ואזרחית בעובדה כי יש להחליף את הכלים למדידה ולחקר העוני. בדו"ח זה, אנו מציעים כיווני עבודה להגדרת פרמטרים אלטרנטיביים למדידת העוני. הצעתנו זו מבוססת על ייבוא שיטות ממדינות אחרות והתאמתן למציאות הישראלית, כמו גם יצירה של מדדים רלוונטיים למדינה שלנו.

מטרתנו היא לא רק לשנות את אופן המדידה הנהוג בישראל, אלא גם למנוע מניפולציות פוליטיות ו"תיקוני נוחות" של נתוני העוני, כפי שניתן לעשות היום עקב שיטת מדידה המבוססת על פרמטר ההכנסה בלבד.

ארגון לתת, מיום היווסדו, קבע לעצמו כיעד להרחיק את המאבק בעוני מכל משחק פוליטי או שימוש ציני למטרה אישית או כלכלית. לצערנו, אנו רואים שימוש מופרז במושג העוני לצורך תועלתנות פוליטית ללא הבנה אמיתית של הבעיה או ניסיון כן לשנותה.

הירתמותה של החברה האזרחית לסיוע בזמן מלחמת הלבנון האחרונה, מול בידוד והפקרה מצד המדינה של כ-500,000 אזרחים בקו העימות בצפון, אפשרו לנו הצצה מהירה על שגרת החיים של קרוב ל-1.7 מיליון אזרחים החיים מתחת לקו העוני וחשים שהמדינה נטשה אותם.

ההתגייסות המרשימה של החברה האזרחית והסולידריות האמיתית שקיימת בישראל, נותנת לנו תקווה כי מקבלי ההחלטות לא יוכלו לעמוד יותר מנגד, ויאלצו להתמודד באמת עם בעיית העוני. ♦

ישראל 2006, תמונות מצב. צילום: זיו קורן

שלילת העצמאות עו"ד ערן וינטרוב, מנכ"ל ארגון לתת

אלה הפותרים את עצמם מאחריות באומרים כי בישראל התפתחה תרבות עוני וכי עמותות הסיוע רק מנציחות את המצב, לא מבינים מהו אורח החיים אשר נכפה על רבע מאזרחי ישראל. התלות באחרים, אובדן הכבוד העצמי והגאווה באי היכולת לדאוג למשפחה, הביטחון העצמי הנמוך והייאוש – נוגדים את הטבע האנושי. הרוב המוחלט של העניים אולי לא מתים ברעב עדיין כי יש אזרחים שדואגים להם, אבל מתים לנצח את המלחמה הנוראה הזו, להתחיל לדאוג לעצמם ולפחות להבטיח לילדיהם עתיד קצת פחות קודר.

לצערנו, הממשלה שלא עושה דבר, מנותקת מצ" רכי הציבור האמיתי, מתמכרת לסדרי עדיפויות לקויים, פוליטיקה תועלתנית ואופורטוניסטית ופ" עולות ומקודניות שמטרתן מינופליציות קוסמטיות על קו העוני וספינים תקשורתיים – מחריפה את המצב ומציבה אותנו על פי התהום.

בדו"ח העוני האלטרנטיבי לשנת 2006 (מפ" רסם זו השנה הרביעית) אנו מציעים **דרך אל טרנטיבית וחדשנית למדידת העוני בישראל: מעבר מהגדרת העוני על פי מדד כמותי המ" סתמן על פרמטר אחד – ההכנסה הפנויה של אדם, לשיטה המתבססת על חמישה פרמטרים איכותיים, שהם בבחינת "סל" זכויות בסיסיות המאפשרות קיום בכבוד: תעסוקה, חינוך, דיור, בריאות ומזון.**

אנו מאמינים, שהתמקדות במתן שירותים בתחומים המוצעים, במטרה להשיב באופן הד" רגתי את העצמאות בדאגה לצרכים הבסיסיים הדרושים לחיים עבור האוכלוסייה הנזקקת, עשויה לצמצם את שיעורי העוני באופן מהותי תוך שנים ספורות. לשם כך צריך לשנות מדיניות, לשים את נושא העוני כיעד עיקרי בסדר העדיפויות הלאומי ופשוט לרצות. ♦

א תה קם בבוקר, חוטף משהו מזין לדרך, לוקח את הקטנה ל"גן של עמית" (קונס" פט של טיפול בחיות ויצירה) ואת הגדול לבית הספר. בעבודה התקדמת יפה בארבע שנים האחרונות, אתה מרוויח לא רע (למרות שאתם לא מצליחים לחסוך) ואפילו נהנה, אבל כבר מחפש אתגר חדש ו"פותר אחזניים" להצעות. היום תורך לדאוג לחוגים אח"צ – הילדה מתחילה בבלט ומשם לפעולה בתנועה, והבן, אחרי שהוא מסיים את התגבור במתמטיקה צריך להגיע לחוג כדורגל. זוגתך מגיעה היום מאוחר מהעבודה ובדרך הביתה גם יש לה דיקור (בגלל הגב), אבל בערב אתם בכל זאת הולכים לרקוד סלסה. בארוחה תגלה לה שמ" צאת בית חדש עם גינה, במחיר של עוד רבע שעה נסיעה בבוקר ו- 500\$ תוספת למשכנתא.

בקיצור, אתה שייך לכלח של האנשים שיש להם משפחה מאושרת, שעובדים קשה ושבוחרים בע" צמם איך לנתב את החיים. יש לך עצמאות גבוהה ואתה יכול לממש את מרחב הזכויות הניתנות לך בחברה דמוקרטית בעולם המערבי.

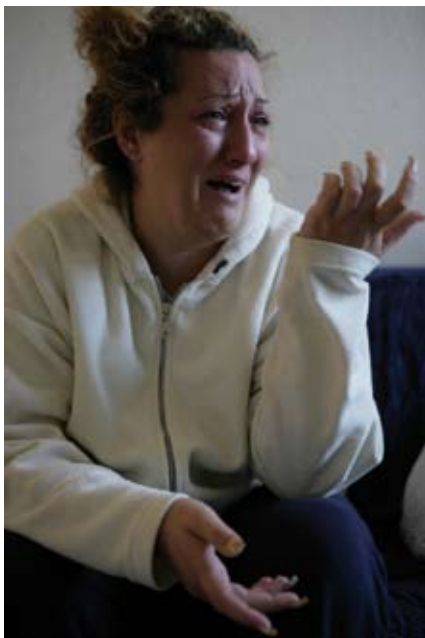
נשמע כמעט טריוויאלי, אבל עבור מאות אלפי אנשים ומשפחות, אורח החיים הזה הוא חלום רחוק. עבורם נשללה העצמאות והם כורעים תחת הנטל, במלחמת הישרדות ובאורח חיים במסגרתו הם תלויים בכל העולם: המוסד לביטוח לאומי, האגף לשירותים חברתיים, ארגונים וולונטריים, משפחה וחברים וסתם אנשים טובים, משרד השי" כון, קופת חולים, ועדות חריגים.

לרבים מהם יש עבודה לא קבועה, הם לא ער מדים בתשלומי שכ"ד וחשמל, חווים רעב לפעמים ולא מצליחים להעניק לילדיהם תזונה בסיסית ראויה הדרושה להתפתחות תקינה או תנאים בסיסיים להשלמת חוק לימוד חובה ובטח לא חי נון משלים, אין להם לפעמים כסף לתרופות, שלא לדבר על טיפולי שיניים, הם חיים בדירה קטנה או תקועים בשכונה מזוהמת כשמסביב סמים ואלימות ותלויים בכל כך הרבה גורמים. איזה סיכוי יש להם לצאת מהעוני?

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

בתחון משולב לנושא העוני **רקע תיאורטי ואמפירי** יורם גבאי

בשנים האחרונות נקטה המדינה במדיניות של הפחתת ההוצאה הממשלתית לנפש לבריאות וחינוך (לפחות ביחס להוצאה הלאומית הכוללת), ממילא הנטל על הקבוצות החלשות גבר מאוד וממילא הדבר השפיע על ממדי העוני, אך לא ני מדד בחישוב העוני.

ארגון לתת, כמו חוקרים רבים בעולם מעלה את הנושא המורכב של הגדרת עוני במונחים רחבים יותר ואף חישובו האמפירי בקריטריונים מורכבים. ננסה לבחון מספר שיטות חדשות לחישוב העוני המוחלט, במדדים השונים אשר יוכלו להחליף את מדידת העוני היחסית המקובלת בישראל וברוב מדינות המערב (העוני מוגדר כ 50 אחוזים מן השכר החיצוני למבוגר סטנדרטי).

חלופות למודל היחסי הנוכחי

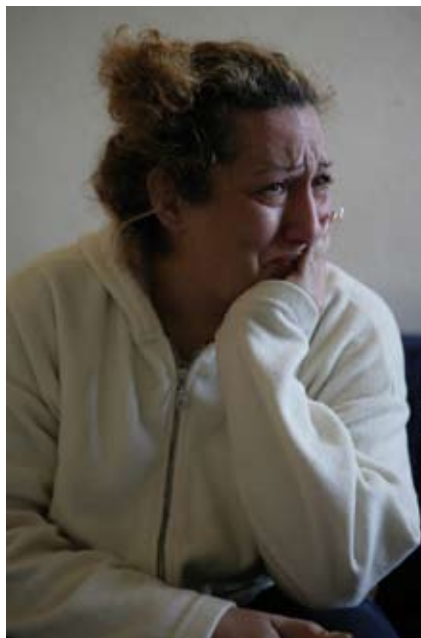
1. מדד ה - Market Basket Measure MBM

מדד זה אשר חושב בקנדה, קובע את קו העוני על בסיס התפלגות הצריכה בעשירון הרביעי (במאונים ה 33 - 35)

ארגון לתת מעלה לראשונה ובאופן מסודר בישראל, הצעה והתייחסות לנושא שאלת העוני כפי שהיא מופיעה בתחומים השונים של החיים ולא רק בתחום החלקי והספציפי של ההכנסה. הארגון מעלה חמישה קריטריונים לנושא והם: חינוך, תעסוקה, דיור, בריאות ומזון. ההצעה של ארגון לתת תואמת את החשיבה המודרנית לשאלת העוני ולפיה עני הוא מי שניכשל באתגר של דאגה לעצמו בתחומי הקיום הבסיסיים השונים ונידרש לסיוע המדינה. בהצעת הארגון יש התייחסות אופרטיבית לנושא והוא מאתגר את המדינה לנסות ולפעול במגוון של תחומים ולא להסתפק במתן קצבאות בלבד. הגדרת עוני רק על בסיס מצומצם של הכנסה מביאה את מנהלי המדיניות הסוציאלית למיקוד רק בקצבאות אשר יאפשרו הצגת הישגים בהקטנת העוני, כאשר בפועל שאר התחומים מוזנחים. כך לדוגמה, אם הממשלה תגדיל קצבת הבטחת הכנסה והטבה סוציאלית לקשישים על חשבון הקטנת ההוצאה לבריאות וחינוך, ממדי העוני יפחתו כביכול, אך למעשה יש סיכוי רב שהם יגדלו.

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

למשפחות להיחלץ מן העוני, כאשר היא מממנת מעונות יום.

הדילמות במודלים האמורים הן רבות: נדרש מידע מפורט על המשפחות השונות על הכנסותיהן והוצאותיהן ונדרשת הערכות מנהלית רחבה. מדידת העוני היא רבת ממדים, קשה אמפירית וממילא הפתרונות לא יהיו תמיד מלאים.

למרות הקשיים, כל מדיניות אפקטיבית להקטנת ממדי העוני תהיה חייבת לפעול בממדים רבים ומגוונים ותחויב גם למדוד את היעילות של הצעד השונים להשגת היעד. הסטטוס קוו של מדידת העוני רק על בסיס הכנסה כספית יחסית, מעוותת את המציאות ודוחפת את הממשלה לצעדים חלקיים ובלתי יעילים.

ארגון לתת הוא פורץ דרך בניסיון לשנות את החשיבה ביחס לעוני. על המדינה להיענות לאתגר. ❖

יורם גבאי הוא מרצה לכלכלה באוניברסיטה העברית בירושלים, מכהן כיום כיו"ר פעילים ובעבר כיהן כממונה על הכנסות המדינה במשרד האוצר.

התזונתי והקלוריות הנדרשות בקטגוריות השונות. מודדים מסוג זה נבחנו אמפירית בישראל ובעולם וכללו בצד ההכנסות, בנוסף להכנסות נטו (לאחר מסים וקצבאות), גם הכנסות בענין של נכסים בבעלות (כגון רכב ודירה) וערך מוצרים המתקבלים ללא תמורה. בצד ההוצאות של המשפחה נכללו תשלומי חשמל, גז, הוצאות דיור אחרות, ארנונה וכאמור הוצאות המזון הבסיסיות. בישראל חושבו כל ההוצאות האמורות, כשני שליש מן ההכנסות הכוללות ושליש נוסף ניזקק לשאר ההוצאות (לצורך הגדרת העוני).

נדגיש שמדדים מוחלטים המחושבים בארצות שונות, כוללים בכל מקום מרכיבים אחרים.

סיכום ומסקנות

ארגון לתת קלע לדעת החוקרים בעולם, המייבשים התייחסות כוללת ומורכבת לשאלת העוני ותקיפת הפתרונות מצדדים שונים. מדינה מקינה את מדי העוני כאשר היא נותנת פטור על תשלומים לתרופות וביקור אצל רופא וכאשר היא מכשירה אנשים לתעסוקה. כמו כן, מסיעת המדינה

וכלל את הוצאות המזון של המשפחות, הוצאות הבריאות במימון פרטי, הוצאות חינוך במימון פרטי, את הוצאות היציאה לעבודה ועוד.

ברור שאם המדינה פועלת בעקיפין להקטנת הוצאות אלה על ידי ביטול תשלומי בריאות, מימון צהרונים וכדומה, ההוצאות קטנות והמשפחות יכולות לעלות מעל קו העוני. צד ההכנסות מחושב על בסיס הכנסות נטו מעבודה, קצבאות, הוצאות יציאה לעבודה ובניכוי הוצאות רפואיות חריגות.

2. מדדי עוני אבסולוטיים אחרים

מודדים מסוג זה מופיעים בארה"ב, כאשר הבסיס לחישוב הוא סל מזון חיוני. בנוסף (לפי מודל שניבנה שם ב-1992), חושבו גם הוצאות ביגוד, דיור, אנרגיה ומים וכן חושבו הוצאות חיוניות כמו תחבורה.

נציין, שמסקנות אופרטיביות ממודל זה הביאו את שלטונות ארה"ב למתן בולי מזון למשפחות עניות, ומחויבות למימון בסיסי של הוצאות בריאות וחינוך.

הוצאות מזון מינימליות מתייחסות לתחום הערך

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

פרמטרים אלטרנטיביים למדידת העוני

קו העוני והגדרת העוני בישראל

מזה עשרות שנים מוגדר העוני בישראל באמצעות נוסחא המקובלת במרבית מדינות אירופה, אשר אומצה על ידי חוקרי המוסד לביטוח לאומי אי שם בשנות החמישים.

הנוסחה הינה – "50% מההכנסה החציונית נטו"
(ההכנסה שמחצית האוכלוסייה משתכרת יותר ממנה והמחצית השנייה משתכרת פחות ממנה) והיא מגדירה למעשה את "קו העוני". מי שהכנסתו הפנויה או הכנסת משפחתו מעל הקו לא נחשב עני בעיני המדינה ולפיכך לא זכאי להטבות סוציאליות וודאי שאינו נכלל, ברוב המקרים, כקהל יעד בעדיפות גבוהה לטיפול במצבו. רק מי שנופל בהגדרה "מתחת לקו העוני", נחשב "עני" לפי מדינת ישראל.

לפי נתוני המוסד לביטוח לאומי שפורסמו באוגוסט 2006 (בהתייחס לשנת 2005)

קו העוני הוא:

לאדם בודד 1,866 ₪

לזוג 2,986 ₪

למשפחה בת 4 נפשות 4,778 ₪

לשם השוואה, קו העוני לאדם בודד הינו קצת יותר ממחצית שכר המינימום (3,585 ₪ ברוטו) וכרבע מהשכר הממוצע במשק (7,383 ₪ ברוטו).

אם כן, כיום מוגדר העוני בישראל על פי מדד כמותי המסתמך על פרמטר אחד – ההכנסה הפנויה של אדם ו/או משפחה.

הבעיה

הגדרה חד ממדית של העוני אינה מאפשרת טיפול בבעיות האמיתיות ומתעלמת מאוכלוסיות נוספות החיות במצוקה קשה: האם אדם שהכנסתו הפנויה עומדת על 1,900 ₪ לא חי בעוני? האם ניתן לדמיין זוג הורים ושני ילדים שהכנסתם הפנויה 4,800 ₪ – אשר מתקיימים בכבוד ומצליחים לדאוג להם ולילדיהם לתנאי המחיה האלמנטריים?

יהיו אלה שייגידו ש"חייבים למתוח את הקו איפה שהו", אבל האם אנחנו לא מחויבים לא להסתפק במתיחת קו, אלא להתייחס לחסמים הנוספים לחיים בעוני? האם "קו העוני" לא הפך במרוצת השנים למטרה בפני עצמה, ובכך צמצם את הדיון

רות ההורים לספק לילדיהם את התנאים הבסיסיים (ציוד וספרי לימוד, חינוך הילדים על חשיבות רכישת השכלה והתמדה בלימודים, סיוע בשיעורים, תנאים סביבתיים נורמטיביים), הרי שהפער הולך וגדל מול המעמד הבינוני-גבוה אשר רוכש בכסף רב חינוך משלים (שיעורים פרטיים, חוגים, תרבות והעשרה).

התשתית הרעיונית*

פעילותו של ארגון לתת בעשר שנות קיומו – הגשת הסיוע לעשרות אלפי משפחות במצוקה, מכנס בלתי אמצעי עם אלפי אנשים החיים בעוני, העבודה עם עשרות עמותות מקומיות מכל המגד רים ובכל רחבי הארץ, הפעלת אלפי מתנדבים וקיום שיח מתמיד איתם, הקשר עם הציבור הרחב, מכניסים עם מובילי דעה, סופרים ואנשי רוח, סיעור מוחות עם כלכלנים, בדיקת מודלים בעולם, הדיווחים שהתקבלו מהשטח ואיסוף העדויות הרבות במסגרת הפקוט של דו"ח העוני האלטרנטיבי (זו השנה הרביעית ברציפות) – בשילוב ההבנה שמדידת העוני על פי ההכנסה בלבד הינה חלקית ולא מאפשרת טיפול נכון בבעיה, הובילה אותנו לעבור משלב איסוף העדויות ולהציע אלטרנטיבה למדידת העוני בישראל.

* הצעתנו המובאת להלן התבססה כאמור על הניסיון הרב שנצבר כפי שמתואר לעיל, אולם היא אינה נסמכת על מחקר אמפירי. כמו כן, בחרנו להשאיר מרחב מסוים ומידה של גמישות בגיבוש הקריטריונים, על מנת לאפשר שיח, הערות והצעות נוספות. מטרתנו – לשפר את ההתמודדות ודרכי הטיפול בבעית העוני.

הצעת פרמטרים אלטרנטיביים למדידת העוני

שאלת המפתח שהנחתה אותנו בבואנו לבחון את הבעיה, הייתה:

האם יכול אדם **לדאוג באופן עצמאי לצרכי הקיום הבסיסיים** שלו ושל משפחתו-**מזון ובריאות**, לתי נאים הסביבתיים האלטרנטיים-**דיוור**, ל"ביטוח" בהווה – **תעסוקה**, ולהבטחת העתיד או "מנוע הצמיחה" – **חינוך**?

אם התשובה ל"שאלת העצמאות" שלילית, הרי ברי כי האדם אשר תלוי במדינה או בחברה לקיומו הבסיסי – חי בעוני.

בניגוד למצב הקיים, הצעתנו הינה ליצור שיטה משלימה או אלטרנטיבית למדידת עוני, אשר מתבססת על **חמישה פרמטרים איכותיים**, שהם בבחינת "סל" זכויות בסיסיות המאפשרות קיום בכבוד: תעסוקה, חינוך, דיוור, בריאות ומזון.

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

על העוני למדד כמויות ושטחי ותחם אותו לעיסוק בסטטיסטיקה של כלכלנים וחוקרים?

התייחסות לקו העוני באמצעות פרמטר ההכנסה, מעודדת פעולות שמטרתן שיפור הסטטיסטיקה של העוני – אך אינן משפיעות באופן מהותי על החיים בעוני ועל מצבם של העניים: באין תוכנית ממשלתית מערכתית ומקיפה למאבק בעוני, מרבית התייחסות של המדינה לנושא מתבצעת על ידי הקצאה נקודתית של משאבים במסגרת תקציב משרדי הממשלה ובמסגרת מו"מ קואליציוניים עם המפלגות השונות. מצב זה מערד את הממשלה ובעיקר את משרד האוצר לנקוט בצעדים שמטרתם ותוצאתם הצפייה הם "להעביר אנשים את הקו" וכך לשפר את הנתונים הסטטיסטיים הקשורים לעוני.

כך לדוגמה, ניתן לבחון את נושא הקשישים: ביולי 2005 הוגדלה קצבת הזקנה ליחיד ב-110 ₪ והועמדה על סך של 1,107 ₪ (לזוג הוגדלה הקצבה ב-150 ₪ והועמדה על סך של 1,661 ₪). התייחסות לבלימה לכאורה בשיעור הקשישים העניים בעקבות העלאת קצבת הזקנה, מתוארת

בדו"ח המוסד לביטוח לאומי שהתפרסם באוגוסט 2006 (ביחס ל-2005): "על רקע עליית רמת החיים בישראל, **הקיצוץ בקצבות הילדים הרע עוד את מצבן היחסי של המשפחות עם ילדים שלהן הכנסה נמוכה**. לעומת זאת, **הגדלת הקצבאות לקשישים מעוטי יכולת... שמרה על רמת החיים היחסית של הקשישים העניים ואף הובילה לצמצום מסוים בממדי העוני בקרבם**" (ההדגשה במקור).

ברור לכל, שתוספת בקצבה, על אף שהיא מסייעת, לא תשנה באופן מהותי את מצבם של הקשישים (אשר רובם סובלים גם מבעיות בריאות, דיוור ותזונה) אם הם לא יקבלו מענה כולל לצרכיהם. הדבר מקבל משנה תוקף אם מתייחסים לאוכלוסיות בגיל העבודה, למשפחות חד הוריות ולמשפחות מרובות ילדים. **באוכלוסיות אלה קיימות בעיות תעסוקה קשות וכן חסמים מובהקים ליציאה מהעוני בתחום החינוך, אשר משיעים על הדור הבא ומחריפים את ממדי האי-שוויון בחברה הישראלית:** בשעה ששגרת יומם של האוכלוסיות הנמצאות במצב סוציו-אקונומי נמוך מורכבת ממאבק בלתי פוסק על הקיום הבסיסי, לא ניתן לממש "מנוע צמיחה" שיכולים לחלץ ממלכודת העוני. זאת, מכיוון שלא רק שאין באפשר

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

מדדים איכותיים - חמישה פרמטרים

הצעתנו היא לקבוע שיטת מדידה לכל אחד מחמשת הפרמטרים, אשר תיתן מענה לשאלה מי חי בעוני.

המבחן לגבי כל פרמטר יסתמך על מידת העצ-

מאות/תלות של האדם/המשפחה בכל תחום:

מהי מידת יכולתו של אדם בישראל (בגיל העבודה, שאינו קשיש או בעל צרכים מיוחדים) לדאוג לעצמו ולמשפחתו לתעסוקה קבועה, חינוך, דיור הולם, שירותי בריאות (ותרופות) ובטחון תזונתי, זאת ללא הזדקקות לתמיכת המדינה/המוסד לביטוח לאומי/שירותי הרווחה/ארגונים וולונטריים והחברה האזרחית?

1. תעסוקה

1.1 האם קיימת עבודה קבועה (אחת לפחות בתא המשפחתי) במשרה מלאה המבטיחה תנאים סוציאליים בסיסיים?

1.2 כמה זמן נמצא מחוץ למעגל העבודה והאם צריך את שירותי לשכת התעסוקה באופן כרוני? האם זקוק להכשרה מקצועית? האם משתכר יותר משכר המינימום?

1.3 האם לאדם יכולת לרכוש עבודה חדשה ו/או להתקדם בתפקיד במהלך השנים?

2. חינוך

2.1 האם יכול לספק לילדיו את הנדרש במסגרת חוק לימודים חובה: ציוד וספרים, תנאים בסיסיים כגון: פעילויות בבית הספק, מחשב?

2.2 האם נזקק לשירותי מעון יום/צהרון עבור הילדים? 2.3 האם בעל נגישות למתן העשרה, חוגים, תנועת נוער, שיעורים פרטיים?

2.4 האם יש בידי האדם האפשרות לרכוש השכלה על-תיכונית?

3. דיור

3.1 האם עומד בתשלומי משכנתא/שכר דירה?

3.2 האם עומד בתשלומי ארנונה, חשמל ומים?

3.3 האם תנאי הדיור הולמים וסבירים (נדרשת קביעת סטנדרט רצוי מינימלי) - כמות נפשות לחדר, ריהוט בסיסי, מצב פיסי של הדירה/בנין ומצב פיסי של הסביבה (הזנחה, אלימות, סמים וכד').

3.4 האם קיימת נגישות סבירה למקום עבודה באמצעות תחבורה ציבורית?

3.5 האם יכול לשפר את מקום המגורים? (שיפוץ/מעבר לסביבה שונה/דירה גדולה יותר)

כיעד עיקרי בסדר העדיפויות הלאומי ולבצע טיפול מערכתי ומקיף. זאת, באמצעות הקמת גוף לאומי למאבק בעוני שירכז את דרכי הפתרון לבעיה, יפעל לאיגום משאבים תוך רתימת כלל המשק (כל המגזרים: ציבורי, עסקי והמגזר השלישי) ויגבש תוכנית כוללת לטיפול בנושא. על התוכנית לכלול התייחסות לטווח הקצר והארוך, להידרש לסיוע חירום פיסי ול־פיתוח תשתיות לטווח הארוך ולהציב עדים כמותיים ואיכותיים ברי מדידה ותחומים בזמן. כמו כן, התוכנית צריכה להתאים לשלל התפיסות האידיאולוגיות המרכזיות בחברה הישראלית ולהתבסס על הנחות עבודה קונצנזוסיות. אנו מאמינים שעקרונות היסוד המובאים ב"אמנה למיגור העוני" צריכים להוות את הבסיס בכל תוכנית שתגובש (ניתן לחתום על האמנה באתר ארגון לתת: www.latet.org.il).

הערה: יש להוציא את נושא העוני מסדר היום במו"מ קואליציוניים ולהפקיע את הניכוס של חלק מהמפלגות בהקצאת כספים ייעודיים לטיפול נקודתי, בנושא זה או אחר. על אף שהדבר עשוי להישמע נאיבי, אנו מאמינים שמנהיגות נבונה, אחראית ואס־רטיבית, מסוגלת להביא לתוצאה הראויה.

2. הסרת החסמים ליציאה מהעוני

במסגרת התוכנית למאבק בעוני יש להקצות משאבים ייעודיים לסיוע פיסי מידי מחד ולהשקיע בפיתוח תשתיות מתאימות ומתן שירותים, שיסירו את החסמים ליציאה מהעוני ויאפשרו בטווח הארוך, עצמאות בהשגת הפרמטרים הבסיסיים הדרושים בתחומי התעסוקה, חינוך, דיור, בריאות ומזון.

על גישת המדינה לנושא להשתנות באופן מהותי, כך שהיא תבוא לידי ביטוי בשני האופנים הבאים:

א. התמקדות במתן שירותים או "חבילת סיוע" המותאמת לצרכי הנזק, כצעד משלים למתן קצ־באות:

דוגמא משולבת מתחומי התעסוקה והחינוך: לפי נתוני דו"ח העוני האלטרנטיבי לשנת 2006, עולה כי 80% מהנתמכים על ידי עמותות המזון הינם בעלי השכלה תיכונית ומטה, כאשר רק 6% בעלי השכלה אקדמית. כמו כן, עולה כי רק 36% אווזים מקצוע, 73% אינם עובדים, מתוך 22% העובדים – ל – 26% אין עבודה קבועה ו – 71% עובדים במשרה חלקית או במשמרות. כמו כן, 86% מהילדים של נתמכי העמותות לא מקבלים שיעורים פרטיים או חברים בתנועות נוער, 81% לא הולכים לחוגים או למתנ"ס, ל – 53% חסר הציוד הבסיסי לבית הספק, ובקרב

4. בריאות

4.1 האם לאדם אפשרות לקבל שירותי בריאות בסיסיים ולרכוש תרופות בסל הבריאות לו ולבני משפחתו?

4.2 האם לאדם יכולת לרכוש שירותי בריאות משלימים נחוצים, כגון: טיפול שניניים לו ולבני משפחתו?

5. מזון

5.1 האם מצליח לספק באופן עצמאי לו ולבני משפחתו תזונה בסיסית ומאוזנת (בהסתמך על מחקרים רפואיים מקובלים או על המלצת משרד הבריאות) הדרושה לקיום ולהתפתחות תקינים?

5.2 האם נזקק ל"מפעל ההזנה", לארגוני סיוע, לשירותי הרווחה העירוניים?

קשישים, נכים ובעלי צרכים מיוחדים

לגבי אוכלוסיות אלה, אשר חלקן אינו בעל כשרות לעבודה, לרובן מגבלות נגישות ותנועה וכולן זקוקות לתמיכה קבועה מהמדינה – שאלת העצמאות מצטמצמת.

- יש לקבוע הכנסה בסיסית (קצבה) שתאפשר קיום בכבוד: דיור, בריאות ומזון.
- יש לדאוג לטיפול סיעודי (אם רלוונטי), חיב רות (שייכות חברתית), עידוד יציאה לעבודה ודאגה לנגישות סבירה (אם רלוונטי).

יציאה מהעוני

1. תוכנית לאומית למאבק בעוני – צמצום שיעור העוני דורש הבנה שיש למצב את נושא העוני

משפחות עם ילדים מעל גיל 16, רק 42% עשו בג' רות מלאה (23% ניגשו לחלק מהבגרויות ו- 19% לא עשו בגרות כלל).

מניתוח הדוגמא, עולה באופן מובהק כי בתנאים הנוכחיים, אפילו בהינתן מתן קצבה מיוחדת, הסיכויים של הדור הנוכחי ושל הדור הבא להיחלץ מהעוני-קלושים עד בלתי אפשריים. אולם, התייחסות לחסמים המפורטים להלן, עשויים להביא לתוצאה הרצויה:

1. מתן הכשרות מקצועיות, סדנאות והשתלמויות (לאיתור עבודה והתמדה בה), סיוע בתחומי ניהול תקציב משק הבית ומתן מענקים ו/או הלוואות בשיטת ה-Micro Credit, מתן תמריצים ועידוד יציאה לעבודה.
2. למשפחות חד הורית - סבסוד מעונות יום והכרה בהוצאות למטפל/ת.
3. הענקת "סל חינוך" בסיסי ו/או משלים באמצעות שוברי מימוש ייחודיים (ולא באמצעות כסף).
4. הפחתה או ביטול של ההשתתפות העצמית למימון רכישת תרופות מרשם בסל הבריאות.
5. השתתפות בפריקט ההזנה למשך תקופת הביניים ו/או קבלת סל מזון (דרך עמותות, בסיוע ממסלתי).
6. הנגשת מקום העבודה באמצעות סבסוד תחבורה ציבורית לאוכלוסיות הייעודיות.

ב. תמורה מצד הנזקק - ההשקעה של המדינה תבוא במקביל ליצירת התחייבות מצד הנזקק, שמהווה מימוש "צ'ק פירעון" שקיבל על מנת לצאת ממעגל העוני: סיוע פיזי מיידי (לתקופת הביניים) וטיפול בחסמים אשר מנעו מהנזקק את העצמאות לקיום חיים בסיסיים ואת האפשרות להתקדם ולצאת ממעגל העוני - ידרשו ממנו תמורה: התחייבות על תוכנית רב שנתית אשר במהלכה יצטמצם הסיוע מהמדינה במקביל לקליטה שלו בתוך מערכת חיים מובנית - כך לדוגמא: מקום העבודה הקבוע שיקבל הנזקק, על בסיס הכשרה מקצועית ותוך סבסוד מעון יום לילדיו כדי שיוכל לצאת לעבוד, יאפשרו לו לממן בהדרגה באופן עצמאי את צרכי החינוך, הדיוק, הבריאות והמזון. הנזקק יתחייב להתמיד בתוכנית ומרגע שתהיה בידו האפשרות לשלם בעבור צרכיו, יצטמצם בהתאמה הסיוע שתעניק לו המדינה, עד לקיום עצמאי לחלוטין בכל הפרמטרים (תידרש התאמה לצרכים מיוחדים, הסברה והטמעה של התוכנית, מתן תמריצים וכן התמקדות באוכלוסיות המעוניינות לשתף פעולה).

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

ססאר
ואייחו
או
12
שורות
על
לחם
החרפה

רונן סומק

בְּשׁוּרָה הַשְּׁלִישִׁית אוֹלֵי תְּרֵמַח דְּמָעָה בְּתַנּוּרֵי הָעֵין
כְּשֶׁתִּדְעוּ שְׁאֶסֶף בְּקַבּוּקִים בְּרַחוּבוֹת
כְּדֵי לְחַיּוֹת.
אֶפְשָׁר לְדַמּוֹן אֶת קִדְת הַגֵּב, אֶת הַיָּד הַנִּשְׁלַחַת
לְצִנּוּר הַזִּכּוּכִית, אֶת הַפְּרוּסָה שֶׁנֶּחֱתָכָה מִלֶּחֶם הַחֶרֶף.
מֵאוֹתָה זֹוִית קֹשָׁה לִשְׁבַּע אֶפְלוֹ מְרַגְלִים פְּרִיזָאִיּוֹת
הַמְּדַבְּקוֹת לִיָּרְכֵי הַבַּחוּרוֹת שְׁאֵלֵהֶם צָחַק אֶתֶן
בְּחֹדֶר הַלֵּדָה.
וְאַתָּה, אֲדוֹנֵי שׁוֹר הָרָעֵב, אֵל תַּגִּיד שְׁכַבְטָנוּ הָרִיקָה
נֶאֱפֹו שִׁירִיו, אֵל תִּזְכִּיר שְׁחִיפֵי מִצְרַיִם בַּחֹטָה לְפָנֵי
שְׁתַּנּוּרֵי הַגִּיהֶנוֹם מְגֻלְגְּלִים מִמְּנָה לָחֶם. אֶפְשָׁר הִיָּה
לְחֹלֶם שֶׁהוּא צָפוֹר וּלְהִשָּׁאִיר פָּרוֹר עַל אֶדֶן הַחֲלוּן.

2006

תגמות העוני
בעמונות
המדון
ישראל

מגמות העוני בעמותות המזון

המחקר לבחינת מגמות העוני בעמותות המזון מהווה למעשה ברומטר עוני אלטרנטיבי. הבדיקה נערכה בקרב 103 ארגונים מקומיים (עמותות מזון, אגפים לשירותים חברתיים ובתי תמחוי) הפועלים באופן קבוע ומייצגים את כל המגזרים ב- 77 יישובים ברחבי הארץ. הארגונים עובדים בשיתוף פעולה עם ארגון לתת, על מנת לאגם משאבים, לתאם את העשייה ולפעול ביעילות ומקצועיות. יחד, מחלקות העמותות את המזון (הנאסף על-ידן וכן כ- 3,000 טון אשר מגייס ארגון לתת) לכ- 50,000 משפחות נזקקות מכלל המגזרים בחברה הישראלית.

חקר מגמות העוני בעמותות המזון הינו עדות דכנית מהשטח, אשר נועדה להוות ערוץ דיווח והתראה על מגמות העוני בישראל מזווית המבט של רשת ארצית של ארגונים חברתיים העוסקים יומיום בנושא העוני והמחסור: השאלון בודק את ההתפתחויות בקרב עמותות המזון, תוך מיקוד בשאלות על הגידול בביקוש למזון, תמהיל האוכלוסייה הנזקקת (אילו מגזרים) וחוסן העמותות לאור אזלת היד הממשלתית.

בדיקת המגמות בקרב עמותות המזון נערכה בחודשים ספטמבר – אוקטובר והיא משקפת את תמונת המצב בישראל במהלך שנת 2006. הכנת השאלון ועיבוד הממצאים נעשו על-ידי מכון "חקר" בהנהלת מרים חונן.

ישראל 2006, הבנים של העוני. אילון וזו קורן

עיקרי ממצאים ומסקנות

שינויים בביקוש וחלוקת מזון

מגמות הגדילה בביקוש ובחלוקת מזון ממשיכות בצורה משמעותית גם ב-2006

92% מהעמותות מדווחות על גידול **בדרישה למזון** של 26% בממוצע, 71% מהעמותות מדווחות על גידול 24% בממוצע **בכמות המזון** שחולקה ו-84% מהעמותות מדווחות על גידול של 21% בממוצע **במשכר המשפחות** הנתמכות ב-2006. במקביל – כל עמותה חמישית מדווחת על חוסר יכולת לתת מענה ליותר מרבע מהנזקקים.

תמהיל הנתמכים בעמותות

❖ שיעור גילאי הביניים (64-31), משפחות מרובות הילדים ומובטלים תקופה ממושכת, הוא הגבוה ביותר מבין ציבור נתמכי העמותות.

❖ אחד מכל ששה נזקקים הוא חולה כרוני.

❖ אחד מכל חמישה נזקקים הוא בן מעמד הביניים לשעבר! כאשר בראיה של ארבע שנים מדובר על גידול של 91% בשיעור הנזקקים במגזר זה.

תדירות ואופי התמיכה

רוב הנזקקים מקבלים תמיכה כבר למעלה משנה מהעמותות, כאשר 73% מהעמותות מדווחות על תדירות תמיכה בנזקקים של פעם

בשבועיים לפחות.

הרוב המכריע של העמותות מספקות לנזקקים מוצרים ושירותים נוספים מעבר למזון ובכך הן מהוות יחידה תומכת כלולת למעוטי היכולת.

יציבות וחוסן עמותות המזון בישראל 2006

אחת מכל שלוש עמותות (32%) מעריכה שת קרס ותצטרך להפסיק את פעילותה ללא סיוע ממשלתי. כמעט כל עמותה חמישית (18%) סבורה כי לא תשרוד למעלה משנה אם לא תגובש תוכנית ממשלתית לאמבק בעוני.

69% מהעמותות לא מצליחות לתת מענה לכל הנזקקים הפונים אליהן.

המגמה של השנים האחרונות נמשכת – הציבור הרחב והמגזר העסקי נושאים ברוב הנטל של מימון העמותות (70%) כאשר המדינה מתעלמת מהבעיה ומממנת רק 15% מתקציב העמותות. עם זאת נכרת מגמת ירידה כללית בתרומות בכל המגזרים – ויש ירידה של 12% בתרומות במאזן הכולל לשנת 2006.

40% מהעמותות מדווחות על גידול ממוצע של 24% במשכר המתנדבים, ובמאזן הכולל לשנת 2006 ניכרת עליה של כ-6% במשכר המתנדבים. ❖

מסקנות

1 העמותות בתחום הסיוע הפיסי במזון לא מצליחות לתת מענה כולל לנזקקים. המש-
מעות היא החרפה נוספת של בעיית העוני והקט-
נת הסיכוי להיחלצות מהמצב בעתיד.

2 ללא תוכנית לאומית למאבק בעוני וללא
השקעה ממשלתית במתן סיוע פיסי מיידי,
מערך הסיוע האזרחי הוולנטרי ייחלש באופן מהותי
כבר בשנת 2007 וחלק משמעותי ממנו עלול לק-
רס תוך זמן קצר.

3 הדרישה למזון הולכת וגדלה בהתמדה בכל
שנה, כשבמקביל נכרת עליה מועטה בכמות
המתנדבים ונמשכת מגמת הירידה בכמות התרו-
מות המגיעות לעמותות.

4 רוב נתמכי העמותות מקבלים סיוע כבר יותר
משנה כאשר תדירות התמיכה ברוב העמו-
תות היא לפחות פעם בשבועיים.

5 מעמד הביניים ממשיך להיחלש ולהישחק -
עובדה הממחישה היטב את המשך המגמה
של החמרת העוני, אליו מתווספים כל שנה אנשים
עובדים שהכנסתם ותנאי מחייתם אינם מאפשרים
להם קיום בסיסי בכבוד.

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

שינויים בביקוש וחלוקת מזון

מגמות הדרישה במהלך שנת 2006

"האם במהלך שנת 2006 חשת בשינוי (גידול/קיטון) בדרישת הנזקקים למזון?"

%	N	
7%	7	לא חשתי בשינוי
92%	92	כן חשתי בגידול
1%	1	חשתי בקיטון
100%	100	TOTAL

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

ובחלוקה אזורית:

ירושלים	מרכז	דרום	צפון	
	8%	5%	8%	לא חשתי בשינוי
100%	90%	95%	92%	כן חשתי בגידול
	2%			חשתי בקיטון

שנת 2006	שנת 2005	שנת 2004	
92%	90%	82%	חל גידול בדרישה
1%	1%	2%	חל קיטון בדרישה
7 %	9%	15%	לא חש בשינוי

הרוב המכריע של עמותות המזון מדווח על גידול בדרישת הנזקקים למזון.
בחלוקה אזורית - באזור ירושלים שיעור המדווחים עומד על רוב מוחלט של 100%, במרכז 90%, בדרום 95% ובצפון 92%.

92 עמותות שצינו כי חשו בגידול בדרישה נשאלו לפרט את היקף גידול הדרישה:

%	N	
16%	15	עד 10%
45%	41	בין 11-25%
27%	25	בין 26-50%
7%	6	בין 51-75%
2%	2	בין 76-100%
1%	1	בין 101-150%
1%	1	בין 151-300%
1%	1	לא יודע להעריך
100%	92	TOTAL

ובחלוקה אזורית:

ירושלים	מרכז	דרום	צפון	
17%	18%	6%	21%	עד 10%
50%	41%	50%	46%	בין 11-25%
	27%	33%	29%	בין 26-50%
	9%	11%		בין 51-75%
33%				בין 76-100%
	2%			בין 101-150%
			4%	בין 151-300%
	2%			לא יודע להעריך

שנת 2006	שנת 2005	שנת 2004	
גידול ממוצע %	גידול ממוצע %	גידול ממוצע %	
21	20	26	צפון
28	29	23	מרכז
39	28	43	ירושלים
32	25	34	דרום

92% מהעמותות מדווחות על גידול בדרישת הנזקים למזון לעומת 2005, כשהגידול המדווח הוא 26% בממוצע, זאת על אף שיעורי גדילה משמעותיים גם בשנים הקודמות.

ממוצע גידול דרישת הנזקים למזון בראייה של חמש שנים:

שנה	ממוצע גידול בביקוש למזון ביחס לשנה הקודמת
2002	37%
2003	46%
2004	29%
2005	25%
2006	26%

מזה 5 שנים יש גידול מתמשך בדרישת הנזקים למזון. קצב הגידול הגיע לשיאו בשנת 2003, התמתן ב - 2004 אך מאז נשמר קצב העליה בדרישה למזון בשעור של 25% ומעלה לשנה.

בחישוב כולל, הגידול בדרישה למזון מאז 2002 ועד היום הינו גידול של 302% ! כלומר, כיום קיימת פי 4 יותר דרישה למזון מאשר בשנת 2002.

שינוי בכמות המזון שחולקה בפועל

בשנת 2005 לעומת 2006

"האם היה שינוי בכמות המזון שחולקה בפועל על ידי העמותה בשנת

2006 לעומת שנת 2005?"

%	N	
20%	20	לא היה שינוי
71%	71	היה גידול בכמות המזון שחולקה
9%	9	היה קיטון בכמות המזון שחולקה

71 עמותות שצינו כי היה גידול בכמות המזון שחולקה בשנת 2006 נשאלו לגבי היקף הגידול:

%	N	
20%	14	עד 10%
45%	32	בין 11-25%
23%	16	בין 26-50%
3%	2	בין 51-75%
3%	2	בין 76-100%
3%	2	בין 101-150%
4%	3	לא יודע להעריך
100%	71	TOTAL

שנת 2006 100=N	שנת 2005 91=N	שנת 2004 84=N	
71	74	70	חל גידול
9	3	13	חל קיטון
20	23	17	ללא שינוי

71% מהעמותות מדווחות על גידול ממוצע של 24% בכמות המזון שחולקה

בפועל לעומת 2005.

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

שינוי במספר המשפחות שטופלו בעמותה

בשנת 2006 לעומת 2005

"האם היה שינוי במספר המשפחות שטופלו בעמותה בשנת 2006 לעומת שנת 2005?"

%	N	
14%	14	לא היה שינוי
84%	84	היה גידול במספר המשפחות
2%	2	היה קיטון במספר המשפחות

84 עמותות שצינו כי היה גידול במספר המשפחות שטופלו בשנת 2006 נשאלו לגבי היקף הגידול:

%	N	
29%	24	עד 10%
38%	32	בין 11-25%
26%	21	בין 26-50%
2%	2	בין 51-75%
1%	1	בין 76-100%
1%	1	בין 101-150%
1%	1	בין 151-300%
2%	2	לא יודע להעריך
100%	84	TOTAL

שנת 2006 100=N	שנת 2005 91=N	שנת 2004 84=N	
84	77	83	חל גידול
2	1	-	חל קיטון
14	22	17	ללא שינוי

84% מהעמותות מדווחות על גידול במספר המשפחות הנתמכות ב - 2006 לעומת 2005 בשיעור ממוצע של 21%

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

הצלחת העמותה כנותנת מענה לכל הנזקקים הפונים
"האם העמותה שלכם מצליחה לתת מענה לכל הנזקקים הפונים אליכם?"

	N	%
כן	30	31%
לא	67	69%

העמותות שציינו כי אינן מצליחות לתת מענה לכל הנזקקים הפונים נשאלו לגבי היקף הנזקקים שלא מצליחים לקבל מענה:

	N	%
עד 10%	20	30%
בין 11-25%	22	33%
בין 26-50%	17	25%
בין 51-75%	2	3%
בין 76-100%	2	3%
לא יודע להעריך	4	6%
TOTAL	67	100%

69% מהעמותות מתקשות לתת מענה לכל הנזקקים הפונים אליהן, כאשר כל עמותה חמישית (22%) אינה מסוגלת לתת מענה ליותר מ-25% מהנזקקים.

תמהיל הנתמכים בעמותות

מספר הילדים הנתמכים על ידי העמותה (עד גיל 18)

	N	%
עד 100	16	20%
101-300	21	27%
301-500	18	23%
501-1000	13	16%
1001+	11	14%
TOTAL	79	100%

מספר התינוקות הנתמכים על ידי העמותה-עד גיל 3

	N	%
עד 100	54	72%
101-300	14	19%
301-500	4	5%
501-1000	1	1%
1001+	2	3%
TOTAL	75	100%

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

מספר המשפחות הנתמכות על ידי העמותה בשנת 2006

%	N	
15%	14	עד 100
41%	39	101-300
17%	16	301-500
15%	14	501-1000
12%	11	1001+
100%	94	TOTAL

”מתוך כלל הנזקקים שמקבלים את תמיכת העמותה, איזה שיעור מהוות הקבוצות הבאות?”

שנת 2006 ממוצע %	שנת 2005 ממוצע %	שנת 2004 ממוצע %	שנת 2003 ממוצע %	שנת 2002 ממוצע %	
43	לא נבדק	לא נבדק	לא נבדק	לא נבדק	גילאי ביניים 31-64
40	40	36	32	31	משפחות מרובות ילדים
34	43	41	26	10	מובטלים תק' ממושכת
30	32	29	32	26	חד הוריות
29	28	31	22	14	עולים חדשים
23	30	29	לא נבדק	לא נבדק	נוער
21	19	23	16	24	קשישים
21	17	16	11	לא נבדק	מעמד ביניים עד לא מזמן
17	17	23	15	8	צעירים
17	לא נבדק	לא נבדק	לא נבדק	לא נבדק	חולים כרוניים
14	16	12	10	6	נכים
6	10	11	לא נבדק	לא נבדק	חיילים

שיעור גילאי הביניים (31-64), משפחות מרובות הילדים ומובטלים תקופה ממושכת הוא הגבוה ביותר מבין ציבור נתמכי העמותות, על אף שחלה ירידה בשיעור המובטלים ביחס לשנה שעברה. כמו כן, אחד מכל ששה נזקקים הוא חולה כרוני. השחיקה במעמד הביניים נמשכת כך שהיום אחד מכל חמישה נזקקים הוא בן המעמד הבינוני לשעבר. בהשוואה לשנה שעברה ניכר גידול של 23% ובארבע השנים האחרונות (משנת 2003) חל גידול של 91% במגזר זה.

אינפורמציה אודות תדירות ואופי התמיכה

תדירות התמיכה:

%	N	
24%	24	יומי
27%	28	שבועי
22%	22	דו שבועי
27%	28	אחר
100%	102	TOTAL

ימי תמיכה:

%	N	
36%	34	ראשון
43%	40	שני
50%	47	שלישי
56%	53	רביעי
70%	66	חמישי
12%	11	שישי
1%	1	שבת
268%	94	TOTAL

"האם העמותה מגבילה את משך מתן הסיוע למשפחה?"

%	N	
42%	42	כן
58%	59	לא
100%	101	TOTAL

"האם העמותה מספקת מוצרים או שירותים נוספים בנוסף למזון?"

%	N		
82%	74	ביגוד	מוצרים/שירותים נוספים המסופקים ע"י העמותות
44%	40	מידע	
37%	33	ייעוץ כלכלי/משפטי	
26%	23	עזרה סוציאלית	
24%	22	ריהוט	
11%	10	ציוד לביה"ס	

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

"מתוך 100% המשפחות הנתמכות ע"י העמותה, מהו אחוז המשפחות המקבלות את הסיוע במשך:"

שנת 2006	שנת 2005	שנת 2004	
56%	59%	54%	יותר משנה
28%	19%	21%	בין 6 חודשים לשנה
17%	13%	13%	1-6 חודשים
10%	10%	12%	עד חודש/חד פעמי

כמו בשנים האחרונות, גם השנה ניכר כי מרבית נתמכי העמותות זקוקים לעזרה ארוכת טווח – 56% מה משפחות הנתמכות מקבלות סיוע כבר למעלה משנה.

יציבות וחוסן עמותות המזון בישראל 2006

"מהם מקורות מימון של העמותה?" (ניתן היה לציין יותר ממקור מימון אחד)

מקורות מימון של העמותה	%
מוסדות ממשלה	15%
מגזר עסקי	18%
קרנות	15%
הציבור הרחב	37%
אחר	15%
סה"כ	100%

שנת 2006	שנת 2005	שנת 2004	
37%	33%	41%	הציבור הרחב
18%	15%	19%	מגזר עסקי
15%	12%	16%	קרנות
15%	12%	11%	מוסדות ממשלה
15%	28%	13%	אחר
100%	100%	100%	סה"כ

המגמה של השנים האחרונות נמשכת – הציבור הרחב, המגזר העסקי והקרנות נושאים ברוב הנטל של מימון העמותות (70%) כאשר המדינה מתעלמת מהבעיה ומממנת רק 15% מתקציב העמותות.

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

"האם חל שינוי בשנה האחרונה בכמות התרומות הכספיות המגיעות לעמותה?"

שנת 2006 103=N	שנת 2005 91=N	שנת 2004* 84=N	
17% (עם ממוצע עליה של 25%)	22% (עם ממוצע עליה של 29%)	22%	עלה
43% (עם ממוצע ירידה של 37%)	39% (עם ממוצע ירידה של 32%)	46%	ירד
40%	40%	32%	ללא שינוי
המאזן הכולל לשנת 2006: ירידה של כ- 12% בתרומות המגיעות אל העמותות.			

43% מהעמותות מציינות כי חלה ירידה של 37% בממוצע בתרומות המגיעות אליהן. אחוז העמותות המדווחות על עליה בכמות התרומות הוא נמוך מבשנים קודמות.

"במידה ולא תגובש תוכנית ממשלתית למאבק בעוני, אשר תעניק גם סיוע פיזי מיידי כמה זמן אתה מעריך שהעמותה תחזיק מעמד?"

%	N	
7%	7	בין 0-6 חודשים
11%	11	בין חצי שנה לשנה
14%	14	יותר משנה
51%	50	העמותה תחזיק מעמד ללא תלות במעורבות ממשלתית
17%	16	אחר
100%	98	TOTAL

אחת מכל שלוש עמותות (32%) מעריכה שתקרוס ללא סיוע ממשלתי. כל עמותה חמישית סבורה כי לא תשרוד למעלה משנה אם לא תגובש תוכנית ממשלתית למאבק בעוני.

"האם בשנת 2006, לעומת 2005 מספר המתנדבים בעמותה, עלה, ירד או נשאר לא שינוי?"

שנת 2005	שנת 2005	שנת 2004	
40% (עם ממוצע גידול: 24%)	59% (עם ממוצע גידול: 28%)	56	עלה
10% (עם ממוצע קיטון 41%)	10% (עם ממוצע 37% קיטון)	8	ירד
50	31	36	ללא שינוי
המאזן הכולל לשנת 2006: עליה של כ- 6% במספר המתנדבים			

40% מהעמותות מדווחות על גידול ממוצע של 24% במספר המתנדבים

בְּרִגְיָט אַבִּי אֵלִיָּאס
שְׂפֹפֶרֶת הַפְּלוֹנֵד רוֹקְנָה כְּמַחֲסֵנִית
מְקַלֵּעַ עֲזִי, עַל תִּלְתְּלֵי בְּרִגְיָט.
גִּימַס דִּין, בְּפֹסֶטֶר שֶׁבְּאַרְוֹן הָעֵץ
עוֹשֵׁן סִיגָרִיּוֹת כֹּאמֶל, וְיֹשֵׁב בְּפוֹזָה
שֶׁל אֵלִיל בְּמוֹשֵׁב הַקִּדְמִי שֶׁל מְכוֹנִית
בְּיוֹאִיק אֶלֶף תִּשְׁעַ מֵאוֹת חֲמִישִׁים וְאַרְבַּע.
אַחַר כֵּךְ בְּרִגְיָט צִחְצָחָה שְׁנִיִּים,
לְבָשָׁה תַּחְתּוֹנִי תַּחְרָה אֲדָמִים.
מְרָחָה אֲדָם בְּשִׁפְתוֹן קָרָם,
פְּתָחָה סְדוּרָה וּבִקְשָׁה מֵאֱלֹהִים,
שִׁיתַּפֵּר בְּמַחֲטָה זְהוּבָה, קִרְעִים שְׁנֵפֶתָחוּ
בְּשִׁמְיכַת הַכִּכְבָּשִׁים שֶׁל הַשָּׁמַיִם.
סִגְרָה אֶת הַדִּלֵּת, וְיִצְאָה לַעֲבֹד.

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

פרופיל הנזקקים לסיוע

"פרופיל הנזקקים לסיוע" הינו מחקר שטח עדכני וייחודי הנערך בקרב משפחות מעוטות יכולת ובר דדים החיים בעוני ונותמים על ידי עמותות המזון, על מנת לשרטט את הפרופיל של הנזקקים לסיוע ולהביא עדויות אותנטיות על מצבם האמיתי.

מיהם האנשים העומדים מאחורי הסטטיסטיקה של העוני? מה אנחנו יודעים עליהם? מהי שגרת יומם? עם אילו בעיות הם צריכים להתמודד? על מה הם נאלצים לוותר?

מעיון בנתונים שנאספו, ניתן להבין באופן עמוק יותר את האתגרים איתם מתמודדים הנזקקים, החסמים ליציאה מהעוני אשר משרטטים את סיר כווי ההיחלצות מהמצב וכן את הסיבות להעמקת האי-שוויון בחברה הישראלית.

בחרנו להתמקד בעיקר בבדיקת חמישה פרמטרים – תעסוקה, חינוך, דיור, בריאות ותזונה, כאשר כל פרמטר חושף צד נוסף על משמעות החיים בעוני.

הבדיקה בוצעה בקרב 465 נשאלים המקבלים סיוע מ – 91 עמותות, בתי תמחוי ומרכזי חלוקת מזון ברחבי הארץ. המדגם הוא איפוא מדגם מייצג של כלל מקבלי הסיוע במרכזים אלה.

מחקר השטח נערך בחודשים ספטמבר – אוקטובר 2006 על ידי מתנדבי ארגון לתת. הכנת השאלון עיבוד הממצאים ובקרתם ביצעו על ידי מכון "חקר" בהנהלת מרים חונן.

עיקרי ממצאים ומסקנות

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

רוב הנזקקים אשר מגיעים לקבל סיוע מעמותות המזון הן נשים, אמהות ל-3.7 ילדים בממוצע (אשר אינם הולכים לחוגים, לא מקבלים שיעורים פרטיים, לא חברים בתנועות נוער ואין להם את הציוד הנדרש לביה"ס) בעלי השכלה תיכונית ומטה.

רובם מתגוררים בדירות שאינן בבעלותם, מתקשים בתשלומי המשכנתא/שכ"ד וחסרי אפשרות כספית לשפר את תנאי מגוריהם מהם רוב הנשאלים אינם מרוצים.

בני המשפחה נזקקים לטיפול תרופתי קבוע אבל מוותרים עליו בשל קשיים כלכליים. רוב הנשאלים זקוקים לטיפול שיניים אך אין באפשרותם לממן טיפולים אלה.

כמעט מחצית מהנשאלים אינם יכולים לממן לעצמם ולבני משפחתם יותר משתי ארוחות חמות בשבוע, סל המזון שהם מקבלים מהעמותה מהווה לפחות רבע מכלל המזון שהם צורכים, כאשר משפחה ממוצעת מוציאה בממוצע 1,522 ש"ח בחודש על מזון.

בבית יש מפרנס אחד בממוצע כאשר מקרב האוכלוסיה העובדת רובם עובדים במשרה חלקית או בעבודה לפי משמרות ומשתכרים 2,447 ש"ח בממוצע. רוב הנזקקים מעדיפים עבודה על פני קצבה והיו מוכנים לקבל הכשרות מקצועיות לצורך מציאת עבודה.

הנזקקים חשים כי בעיות בריאות/תאונות ואובדן מקום העבודה הן הסיבות העיקריות להדרדרות למצב של עוני. למעלה ממחצית מהנשאלים לוקחים בחשבון שיקולים כלכליים לפני הבאת ילדים לעולם, כמעט מחצית אינם מאמינים שייצאו מהמצב של העוני וכמעט שליש מהנזקקים מאמינים כי גם ילדיהם יחיו בעוני.

פרופיל מקבלי הסיוע

מין: 66% ממקבלי הסיוע הן נשים לעומת 32% גברים.

גיל: 54% מהנזקקים הם בגילאי 30-45, 24% הם בגילאי 46-60.

מצב משפחתי: 78% ממקבלי הסיוע הם הורים לילדים, המתפלגים ל-47% משפחות ו-31% משפחות חד-הוריות. מספר הילדים המתגוררים בבית הוא 3.2 ילדים בממוצע.

השכלה: 26% הם בעלי השכלה יסודית בלבד (מכלל האוכלוסיה היהודית הבוגרת - 10%).

80% בסה"כ הם בעלי השכלה תיכונית ומטה (כולל 26% בעלי השכלה יסודית) (כ-47% בקרב כלל האוכלוסיה).

6% מהם הינם בעלי השכלה אקדמית (לעומת כ-35% בכלל האוכלוסיה היהודית הבוגרת).

תעסוקה

רוב ממקבלי הסיוע (64%) מעדיפים לעבוד למחייתם על פני קבלת קצבה (24%).

מתוך הנשאלים אשר עובדים כיום, רובם מועסקים במשרה חלקית או בעבודה לפי שעות. השכר הממוצע הוא 2447.4 ש"ח בחודש.

מתוך מהמרוויאים שאינם עובדים 18% איבדו את מקום עבודתם בשנה האחרונה. 49% מוכנים לקבל הכשרה מקצועית לצורך מציאת עבודה.

חינוך

רק 15% מהילדים במשפחות המקבלות סיוע משותפים בחוגים, 7% מהילדים חברים בתנועות נוער ו-11% מהילדים מקבלים שיעורים פרטיים מחוץ לביה"ס. **למעלה ממחצית הילדים (53%) לא השתתפו בפעילות בית-ספרית (כגון מסיבות וטיולים) עקב אי יכולתם של הוריהם לממן פעילות אלו.** ל-53% מהילדים היה חסר ציוד לביה"ס עקב קשיים כלכליים.

בקרב 42% מהמשפחות עם ילדים מעל גיל 16 לא עשו הילדים בגרות מלאה.

דיור

63% ממקבלי הסיוע מתגוררים בדירות שאינן בבעלותם, 39% מתקשים לעמוד בתשלומי משכנתא/שכ"ד. מחצית מהנשאלים מרגישים כי הדיור בה הם מתגוררים אינה עונה על צרכיהם הבסיסיים ו-65% מעוניינים לשפר את תנאי מגוריהם אך אין להם את האפשרות הכספית לממש זאת.

בריאות

86% מהנזקקים זקוקים לטיפול שיניים ו-85% מתוכם לא יכולים לממן את הטיפולים עקב המצב הכלכלי (73% מכלל המדגם). 59% ממקבלי הסיוע או מבני משפחתם נזקקים לטיפול תרופתי קבוע. 57% נמנעו מלרכוש תרופה שנרשמה ע"י הרופא, (ב-92% מסיבה כלכלית). ◀

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

תזונה

45% ממקבלי הסיוע ובני משפחותיהם היו נאלצים לאכול רק עד 2 ארוחות חמות בשבוע ללא סיוע מעמותות המזון, אשר מספקות לכ- 41% מהמשפחות הנתמכות על ידן חצי או יותר מסל המזון הנחוץ לקיום משפחה.

40% מקרב נתמכי העמותות הצטרפו למעגל מקבלי הסיוע בשנה האחרונה, מחצית מהנשאלים נתמכים ע"י העמותות כבר למעלה משנה.

איכות חיים

56% ממקבלי הסיוע לוקחים בחשבון שיקור לים כלכליים לפני שהם מרחיבים את המשפחה. 57% מהנזקקים חוו ניתוק חשמל/מים/גז ול- 51% חסמו/עיקלו את חשבון הבנק. יותר משליש מהנתמכים (36%) התנסו במצב של רעב.

הנתמכים התבקשו לדרג בסדר עדיפות יורד על מה הם מוותרים עקב מצבם הכלכלי. הדבר הראשון עליו מוותרים הוא בילויים ולאחר מכן אירועים משפחתיים, צעצועים לילדים, קניית בגדים, נסיעה באוטובוס, ציוד לביה"ס, תרופות והדבר האחרון עליו מוותרים הוא מזון. למרות מצבם הכלכלי הקשה כמעט כל נזקק חמישי עוסק בפעילות התנדבותית.

יציאה ממעגל העוני

כמעט מחצית מהנשאלים אינם מאמינים כי ייצאו ממעגל העוני. 56% המאמינים שייצאו ממעגל העוני מעריכים כי ייקח להם למעלה משנה. יותר מרבע מנתמכי עמותות הסיוע (27%) מאמינים כי גם ילדיהם יחיו בעוני.

מסקנות

1 נתמכי העמותות חיים במציאות בה אינם מסוגלים לספק לעצמם ולבני משפחתם את אורח החיים הבסיסי בכל הנוגע לחמשת הפרמטרים של תעסוקה, חינוך, דיור, בריאות, תזונה.

2 בעיות בריאות ותעסוקה הם עדיין גורמים מכריעים אשר מובילים למצב של עוני, כאשר נתמכי עמותות הסיוע אינם מצליחים לטפל בנושאים אלה עקב קשיים כלכליים אשר יוצרים חסמים שהולכים ומחריפים. כך נוצר מעגל קסמים שלילי אשר מונע מהם לצאת ממעגל העוני.

3 הנזקקים מצביעים על תעסוקה כגורם אשר יכול לחלץ אותם ממעגל העוני כאשר רובם מעדיפים עבודה על פני קצבה ומוכנים לקבל הכשרות מקצועיות על מנת שיוכלו להתפרנס בכבוד.

4 עדיין קיימת תלות גבוהה של הנזקקים בעמותות המזון אשר מספקות חלק משמעותי מסל המזון של המשפחות. התלות הגבוהה של הנזקקים בעמותות והקושי של העמותות לשרוד באין תוכנית לאומית למאבק בעוני מהווים סכנה ממשית ליכולת של המשפחות לשרוד.

פרופיל מקבלי הסיוע ממצאים

מאפיינים סוציו-דמוגרפיים:

%	N		
32%	149	זכר	מין
66%	309	נקבה	
2%	7	לא נשאלו	
100%	465		TOTAL
9%	44	עד 29	גיל
54%	249	30-45	
24%	111	46-60	
12%	57	60+	
1%	4	לא השיבו	
100%	465		TOTAL
5%	21	רווק	מצב משפחתי
47%	219	נשוי עם ילדים בבית	
4%	18	נשוי ללא ילדים בבית	
31%	144	חד הור/גרוש/אלמן - עם ילדים בבית	
12%	55	גרוש/אלמן - ללא ילדים בבית	
2%	8	לא השיבו	
100%	465		TOTAL

מהי רמת השכלתך?

%	N	
26%	123	יסודית
26%	122	תיכונית חלקית
28%	129	תיכונית מלאה
5%	21	על תיכונית
4%	20	מקצועית
6%	28	אקדמאית
5%	22	לא השיבו
100%	465	TOTAL

66% ממקבלי הסיוע הן נשים לעומת 32% גברים, 54% מהנותמכים הם בגילאי 30-45 , 24% הם בגילאי 46-60 , 78% ממקבלי הסיוע הם הורים לילדים, המתפלגים ל-47% משפחות ו-31% משפחות חד-הוריות. מספר הילדים המתגוררים בבית הוא 3.2 ילדים בממוצע.

26% הם בעלי השכלה יסודית בלבד (מכלל האוכלוסיה היהודית הבוגרת - 10%).

80% בסה"כ הם בעלי השכלה תיכונית ומטה (כולל 26% בעלי השכלה יסודית)

(כ-47% בקרב כלל האוכלוסיה).

6% מהם הינם בעלי השכלה אקדמית (לעומת כ-35% בכלל האוכלוסיה היהודית הבוגרת).

%	N	
34%	160	כן
60%	277	לא
6%	28	לא השיבו
100%	465	TOTAL

%	N	
22%	103	כן
73%	338	לא
5%	24	לא השיבו
100%	465	TOTAL

%	N	
39%	40	עד 2000 ש"ח
44%	45	ש"ח 2001-4000
10%	10	מעל 4000 ש"ח
8%	8	לא השיבו
100%	103	TOTAL

ממוצע בקרב אלה שנקבו סכום - 2447.4 ש"ח

%	N	
71%	73	כן
26%	27	לא
3%	3	לא השיבו
100%	103	TOTAL

%	N	
24%	25	משרה מלאה
38%	39	משרה חלקית
33%	34	משמרות לפי שעות
5%	5	לא השיבו
100%	103	TOTAL

מתוך 22% מהמרוויינים אשר עובדים כיום, 71% מהעובדים מועסקים במשרה חלקית או בעבודה לפי שעות. השכר הממוצע הוא 2447.4 ש"ח בחודש.

%	N	
1%	4	עד חודש
2%	7	יותר מחודש ועד שלושה חודשים
5%	17	יותר מ - 3 חודשים ועד חצי שנה
10%	34	מעל חצי שנה ועד שנה
74%	251	מעל שנה
7%	25	לא השיבו
100%	338	TOTAL

%	N	
49%	167	כן
41%	140	לא
9%	31	לא השיבו
100%	338	TOTAL

מתוך 73% מהמרוויינים שאינם עובדים 18% איבדו את מקום עבודתם בשנה האחרונה. 74% אינם עובדים כבר למעלה משנה, עובדה אשר מקשה על חזרתם למעגל התעסוקה. 49% מוכנים לקבל הכשרה מקצועית לצורך מציאת עבודה.

“במידה והתנאים היו מאפשרים לך לצאת לעבודה (בריאות , פתרון לילדים וכדומה) מה היית מעדיף – לקבל קצבה או לצאת לעבודה בשכר בגובה הקצבה?”

%	N	
24%	111	מעדיף קצבה
64%	298	מעדיף עבודה
12%	56	לא השיבו
100%	465	TOTAL

רוב הנתמכים (64%) היו מעדיפים לצאת לעבודה לו יכלו ולא לקבל קצבה.

“כמה מפרנסים גרים בבית?”

N	ממוצע
386	0.98

“מה סך ההכנסה נטו בבית כולל שכר מכל המפרנסים, קצבאות וכו'?”

%	N	
25%	116	עד 2000 ש"ח
52%	241	ש"ח 2001–4000
15%	70	ש"ח 4001–6000
2%	7	ש"ח 6001–8000
7%	31	לא השיבו
100%	465	TOTAL

במשק בית המקבל סיוע מהעמותות יש בממוצע מפרנס אחד, כאשר 25% ממשקי הבית הנתמכים מתקיימים מהכנסה של עד 2000 ש"ח ולמעלה ממחצית (52%) משכר של 2001–4000 ש"ח.

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

מרואיניים שהינם הורים לילדים המתגוררים בבית (N=318 מהווים 68%)
נשאלו שאלות בנושא חינוך:

"האם ילדיך הולכים לחוגים/מתנ"ס?"

%	N	
15%	49	כן
81%	259	לא
4%	10	לא השיבו
100%	318	TOTAL

"האם ילדיך חברים בתנועת נוער?"

%	N	
7%	22	כן
86%	273	לא
7%	23	לא השיבו
100%	318	TOTAL

"האם ילדיך מקבלים שיעורים פרטיים מחוץ לביה"ס?"

%	N	
11%	34	כן
86%	272	לא
3%	12	לא השיבו
100%	318	TOTAL

"האם קרה שילדך לא לקח חלק בפעילות בית ספרית (מסיבה, טיולים שנתיים) כיוון שלא יכולת לשלם עבור פעילויות אלה?"

%	N	
53%	170	כן
36%	114	לא
11%	34	לא השיבו
100%	318	TOTAL

"האם ישנו ציוד לבית ספר שילדיך לא קיבלו בשל הקשיים הכלכליים?"

%	N	
53%	169	כן
33%	106	לא
14%	43	לא השיבו
100%	318	TOTAL

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

מרואיניים שצינו כי בשל קשיים כלכליים ישנו ציוד לילדים שאין ברשותם
נתבקשו לפרט את הציוד:

%	N	
43%	72	ספרים/חוברות
13%	23	תיקים
4%	7	תלבושת אחידה
11%	18	ציוד וכלי כתיבה
1%	2	מחשב
7%	12	אחר
21%	35	לא השיבו
100%	169	TOTAL

“האם יש לך ילדים מעל גיל 16?”

%	N	
36%	114	כן
43%	136	לא
21%	68	לא השיבו
100%	318	TOTAL

“האם הם ניגשו למבחני הבגרות?”

%	N	
52%	59	כן
23%	26	לחלקם
19%	22	לא
6%	7	לא השיבו
100%	114	TOTAL

רק 15% מהילדים במשפחות המקבלות סיוע משותפים בחוגים, 7% מהילדים חברים בתנועות נוער ו – 11% מהילדים מקבלים שיעורים פרטיים מחוץ לביה"ס. למעלה ממחצית הילדים (53%) לא השתתפו בפעילות בית-ספרית (כגון מסיבות וטיולים) עקב אי יכולתם של הוריהם לממן פעילויות אלו. ל – 53% מהילדים היה חסר ציוד לביה"ס עקב קשיים כלכליים. החוסר העיקרי הוא בספרי לימוד (43%) וציוד נלווה (37%). בקרב 42% מהמשפחות עם ילדים מעל גיל 16 לא עשו הילדים בגרות מלאה (23% ניגשו לחלק מהבגרות ו – 19% לא ניגשו כלל).

דיון

“האם אתה מתגורר בדירה בבעלותך?”

%	N	
36%	169	כן
63%	291	לא
1%	5	לא השיבו
100%	465	TOTAL

“ האם אתה משלם משכנתא/שכ"ד?”

%	N	
65%	303	כן
29%	136	לא
6%	26	לא השיבו
100%	465	TOTAL

מרואיניים המשלמים משכנתא/שכ"ד נשאלו: “האם אתה מסוגל לעמוד בתשלומי משכנתא/שכ"ד?”

%	N	
36%	109	כן
60%	181	לא
4%	13	לא השיבו
100%	303	TOTAL

“האם אתה גר בדירה אשר מתאימה לצרכיך הבסיסיים?”

%	N	
49%	228	כן
50%	232	לא
1%	5	לא השיבו
100%	465	TOTAL

"האם אתה מעוניין לשפר את מקום מגוריך?"

%	N	
26%	119	לא מעוניין לשפר את מקום המגורים
3%	16	מעוניין ויש באפשרותי לשפר
65%	302	מעוניין ואין לי אפשרות כספית לעשות זאת
2%	10	אחר
4%	18	לא השיבו
100%	465	TOTAL

63% ממקבלי הסיוע מתגוררים בדירות שאינן בבעלותם, 39% מתקשים לעמוד בתשלומי משכנתא/שכ"ד. 50% מרגישים כי הדירה בה הם מתגוררים אינה עונה על צרכיהם הבסיסיים ו-65% מעוניינים לשפר את תנאי מגוריהם אך אין להם את האפשרות הכספית לממש זאת.

מראיינים שצינו כי אכן נמנעו מלרכוש את התרופה שנרשמה ע"י הרופא נשאלו: "להערכתך איזה חלק מהמרשמים הרפואיים שקיבלת אינך רוכש?"

בריאות

"האם אתה או מישהו אחר במשפחתך זקוק לטיפול תרופתי קבוע?"

%	N	
38%	175	לא זקוק
59%	274	זקוק לטיפול תרופתי קבוע
3%	16	לא ענו
100%	465	TOTAL

"האם קרה שאתה או משפחתך נמנעתם מלרכוש תרופה שנרשמה ע"י רופא?"

%	N	
57%	266	כן
37%	172	לא
6%	27	לא השיבו
100%	465	TOTAL

מראיינים שצינו כי אכן נמנעו מלרכוש את התרופה שנרשמה ע"י הרופא נשאלו: "מדוע לא קניתם תרופה או תרופות שרשם לכם הרופא?"

%	N	
92%	245	עלות התרופות/יקר/אין כסף
0%	1	קושי פיזי בנגישות לרכישת תרופות
3%	7	אחר
5%	13	לא השיבו
100%	266	TOTAL

"האם אתה ו/או בני משפחתך נזקקים לטיפול שני?"

%	N	
86%	401	כן
10%	46	לא
4%	18	לא השיבו
100%	465	TOTAL

”האם באפשרותך לממן טיפולי שיניים?”

%	N	
7%	31	כן
85%	397	לא
8%	37	לא השיבו
100%	465	TOTAL

59% ממקבלי הסיוע או מבני משפחתם זקוקים לטיפול תרופתי קבוע. 57% ממקבלי הסיוע ציינו כי נמנעו מלרכוש תרופה שנרשמה ע"י הרופא כשב-92% מהמקרים הסיבה היא כלכלית. 86% מהנתמכים זקוקים לטיפולי שיניים ו – 85% מתוכם לא יכולים לממן את הטיפולים עקב המצב הכלכלי (73% מכלל המדגם).

תזונה

”כמה ארוחות חמות (כולל מנה בשרית) אתה מממן לעצמך ולבני משפחתך בשבוע באופן עצמאי?”

%	N	
45%	210	0–2
33%	152	2–3
12%	54	4–5
7%	35	6–7
3%	14	לא השיבו
100%	465	TOTAL

”איזה חלק מהווה סל המזון שאתה מקבל מהעמותה מכלל המזון שאתה צריך לקיום משפחתך?”

%	N	איזה חלק מהווה סל המזון שמקבל מהעמותה מכלל המזון שצריך לקיום המשפחה
45%	210	עד רבע
23%	109	בערך חצי
18%	82	בערך שלושת רבעי או יותר
5%	25	אחר
8%	39	לא ענו
100%	465	TOTAL

45% ממקבלי הסיוע ובני משפחותיהם היו נאלצים לאכול רק עד 2 ארוחות חמות בשבוע ללא סיוע מעמותות המזון. עמותות המזון מספקות לכ-41% מהמשפחות הנתמכות על ידן חצי או יותר מסל המזון נחוץ לקיום משפחה. (23% מקבלות סיוע של חצי מסל המזון ו-18% סיוע של שלושת רבעי או יותר), עובדה הממחישה תלות גבוהה של הנתמכים בעמותות המזון וחוסר יכולת מובהק להתקיים באופן עצמאי.

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

"מהו סכום הכסף שאתה מוציא על רכישת מזון בחודש?"

ממוצע	N
1522	390

"כמה זמן אתה מקבל סיוע?"

%	N	
6%	27	עד חודש
6%	26	יותר מחודש ועד 3 חודשים
10%	48	יותר מ - 3 חודשים ועד חצי שנה
17%	83	מעל חצי שנה ועד שנה
20%	91	מעל שנה ועד שנתיים
9%	40	מעל שנתיים ועד שלוש שנים
21%	98	יותר מ - 3 שנים
11%	52	לא השיבו
100%	465	TOTAL

"איזה סוג סיוע אתה מקבל?"

%	N	
92%	426	מזון
25%	118	ביגוד
9%	43	כסף
5%	21	טיפולים בריאותיים ו/או תרופות
11%	53	אחר
4%	20	לא השיבו
146%	465	TOTAL

40% מקרב נתמכי העמותות הצטרפו למעגל מקבלי הסיוע בשנה האחרונה (6% העידו על תחילת קבלת סיוע בחודש האחרון, 6% בשלושת החודשים האחרונים, 10% בטווח של שלושה חודשים עד חצי שנה ו - 18% במהלך פרק זמן של חצי שנה עד שנה).

50% מהמזקקים נתמכים ע"י העמותות יותר משנה. מחד ניתן לראות מצטברים חדשים רבים למעגל הסיוע ולעומתם רבים שנמצאים זמן רב בעוני כך שסיכוייהם לשנות את מצבם הולכים ופוחתים.

"האם לפני הרחבת משפחה אתה לוקח בחשבון את מצבך הכלכלי?"

	N	%
במידה רבה	183	39%
במידה מועטה	81	17%
כלל לא	84	18%
לא השיבו	117	26%
TOTAL	465	100%

56% ממקבלי הסיוע לוקחים בחשבון שיקולים כלכליים לפני שהם מרחיבים את המשפחה.

"אילו מהמכשירים הבאים נמצאים ברשותך?"

	N	%
טלוויזיה	355	76%
וידאו	106	23%
DVD	66	14%
מכונת כביסה	348	75%
מקרר	394	85%
תנור	310	67%
מיקרוגל	173	37%
מדיח כלים	17	4%
מחשב	90	19%
לא נשאלו	53	11%
TOTAL	465	411%

מרוויינים שברשותם טלוויזיה נשאלו: "במידה ויש לך טלוויזיה – האם היא מחוברת לכבלים או לשידורי לוויין YES?"

	N	%
כן	178	50%
לא	152	43%
לא השיבו	25	7%
TOTAL	355	100%

"האם יש ברשותך רכב?"

	N	%
כן	30	7%
לא	397	85%
לא השיבו	38	8%
TOTAL	465	100%

מבין נתמכי העמותות ל-15% אין מקרר, ל-24% אין טלוויזיה, ל-25% אין מכונת כביסה, ל-33% אין תנור, ל-63% אין מיקרוגל, ל-77% אין מכשיר וידאו, ל-81% אין מחשב, ל-85% אין רכב ל-86% אין DVD ל-96% אין מדיח כלים.

"מתוך הרשימה הבאה האם יש דברים עליהם אתה מוותר עקב מצבך הכלכלי? אנא דרג את הדברים הבאים בסדר עדיפות יורד?" (8- הדבר עליו תוותר ראשון 1 – הדבר עליו תוותר אחרון)

	N	ממוצע	
בילויים	335	7.0	הדבר עליו מוותרים ראשון
אירועים משפחתיים	308	6.1	
צעצועים לילדים	294	5.5	
קניית בגדים	332	5.2	
נסיעה באוטובוס	319	4.8	
ציוד לביה"ס	284	3.9	
תרופות	344	2.6	
מזון מאחן	353	2.2	הדבר עליו מוותרים אחרון

"באילו מהמצבים הבאים התנסית?"

	N	%
חסימה/עיקול חשבון בנק	237	51%
רעב	166	36%
ניתוק חשמל/מים/גז/טלפון	264	57%
תביעות משפטיות	154	33%
עיקולים/הוצאה לפועל	2	0%
אחר	11	2%
לא השיבו	26	6%
לא התנסיתי באף אחד מהם	56	12%
TOTAL	465	197%

57% מהנזקקים חוו ניתוק חשמל/מים/גז ול – 51% חסמו/עיקלו את חשבון הבנק. יותר משליש מהנתמכים (36%) התנסו במצב של רעב.

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

מה הגורם או הגורמים שהוביל אותך אל מתחת לקו העוני?

%	N	
25%	118	פיטורים/פשיטת רגל
23%	108	גירושים/התאלמנות
34%	157	בעיות בריאות/תאונות
31%	140	אחר
8%	39	לא השיבו
121%	465	TOTAL

בעיות בריאות (34%) ואובדן מקום העבודה (25%) הם הגורמים העיקריים אשר הביאו את נתמכי עמותות המזון למצב של עוני.

האם אתה מתנדב?

%	N	
18%	85	כן
70%	326	לא
12%	54	לא השיבו
100%	465	TOTAL

המתנדבים נשאלו: "באיזו פעילות?"

%	N	
55%	47	בבית תמחוי/סיוע אחר למעוטי יכולת
2%	2	במשמר האזרחי
2%	2	בבתי חולים או מד"א
29%	25	אחר
12%	9	לא השיבו
100%	85	TOTAL

למרות מצבם הכלכלי הקשה כמעט כל נזקק חמישי (18%) עוסק בפעילות התנדבותית כשלמעלה ממחציתם מתנדבים בבתי תמחוי או בסיוע למעוטי יכולת.

”מבין הדברים הבאים, מה הדבר העיקרי שיכול להוציא אותך, לדעתך ממעגל העוני? ומה הדבר השני?”

מה יכול להוציא אותך ממעגל העוני – תשובה ראשונה		מה יכול להוציא אותך ממעגל העוני – תשובה שניה		
N	%	N	%	
148	32%	62	14%	מציאת עבודה קבועה
15	3%	20	4%	השלמת השכלה
25	5%	55	12%	הכשרה מקצועית
89	19%	78	17%	הלוואה כספית
71	16%	76	16%	סיוע בדיוור
34	7%	50	11%	סבסוד מסגרת לילדים
33	7%	21	4%	אחר
50	11%	103	22%	לא השיבו
465	100%	465	100%	TOTAL

45% מנתמכי העמותות מאמינים שמציאת עבודה תוציא אותם ממעגל העוני (32% –מקום ראשון ו 13% מקום שני).
36% הצביעו על הלוואה כספית כגורם מחלץ מהעוני (19% – מקום ראשון 17% – מקום שני).
31% – סיוע בדיוור (15% – מקום ראשון, 16% – מקום שני).

”האם אתה מאמין שיש סיכוי שתצא ממעגל העוני?”

N	%	
198	43%	כן
220	47%	לא
47	10%	לא השיבו
465	100%	TOTAL

כמעט מחצית מהנשאלים (47%) אינם מאמינים כי ייצאו ממעגל העוני.

43% מאלה שענו כי הם מאמינים שייצאו ממעגל העוני נשאלו: ”תוך כמה זמן להערכתך תצא ממעגל העוני?”

N	%	
12	6%	יותר מ - 3 חודשים ועד חצי שנה
21	11%	מעל חצי שנה ועד שנה
40	20%	מעל שנה ועד שנתיים
26	13%	מעל שנתיים ועד שלוש שנים
45	23%	יותר מ - 3 שנים
54	27%	לא השיבו
198	100%	TOTAL

56% מתוך 43% המאמינים שייצאו ממעגל העוני מעריכים כי ייקח להם למע" לה משנה, כאשר כמעט רבע מתוכם (23%) מעריכים כי זה ייקח להם למעלה משלוש שנים. 27% לא ידעו להעריך תוך כמה זמן ייצאו ממעגל העוני.

”האם אתה סבור שגם ילידיך יחיו בעוני?”

N	%	
127	27%	כן
240	52%	לא
98	21%	לא השיבו
465	100%	TOTAL

יותר מרבע מנתמכי עמותות הסיוע (27%) מאמינים כי גם ילדיהם יחיו בעוני.

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

יד שמאל עם שעון דליה רביקוביץ' ז"ל

הכסף של בן עמי הולך ואחזל. ענף האזדרכת התכסה כלו בעלים ירוקים. בן עמי חושב שאולי ימכור את עץ האזדרכת אבל העץ שייך לבית השכן. אולי ימכור את השעון המסוגן שתלוי מעל לבר? השעון כבר עומד שנה ברבע לשבע. אף אחד לא יקנה אותו. בן עמי גם לא חזק במסחר. כשמכר שלוש מנורות עתיקות, מכר אותן בהפסד ובלבד שלא יהיו בבית.

בן עמי חושב אולי למכור את השניצל שהכינו לו הפיליפינית אבל בכמה אפשר למכור שניצל? והוא גם יודע בעצמו שהשניצל זקן ולא כל כך טעים.

בן עמי חוזר לשכב במיטה, אולי במיטה יצוץ לו רעיון. את המיטה הוא לא ימכור כי קשה לו לישון על רצפה קשה.

בן עמי חושב שאולי ימכור כליה ואולי גם קרית של עין אחת. די לו בעין השניה. הוא מפרסם מודעה במדור קח-תן וגם תולה פיתקה על לוח המודעות השכונתי. אף אחד בשכונה לא צריך כליה. מי שצריך כליה כבר נסע לדרום-אפריקה. כליות של כושים הן יותר חזקות.

בן עמי כותב מכתב לדובר צה"ל. אולי יש בין העיוורים נצי צה"ל משהו שזקוק לקרית. לשם ההגינות הוא מוסיף שיש לו עיניים יבשות שצריך ללחלח אותן בטיפות. דובר צה"ל משיב חן על מכתב, אין לנו צורך בקרית יבשה.

בן עמי לא קונה פיס כי אין לו כסף לכרטיס, והוא גם יודע שבפיס זוכים רק כדורגלנים. בן עמי מחליט למכור את יד שמאל. הוא חושב שילמד להסתדר עם פרטזה. הוא מבקש מרובי הפיליפינית שתב רר בקהילה שלה אם משהו צריך יד שמאל לבנה, ומוסיף ואומר שמי שיקנה את היד יקבל חינום את השעון ומאפרה מכסף טהור.

רובי צוחקת. פיליפיני בלי ידיים לא מקבל ויזת עבר דה לארץ. לא נעים לרובי לומר לבן עמי שהוא החזה. בן עמי חוזר למיטה, במיטה יותר קל לחשוב. הדודה בטי הציעה לו כסף אבל מהדודה בטי הוא לא ייקח.

בן עמי מחליט למכור עצמו לעבד. הוא מטלפן לסוכנת הנסיעות וקונה כרטיס לאוגנדה. מאוגנדה הוא יעבור לסודאן, ושם קל למצוא סוחרי עבדים.

בן עמי מגיע לאנטבה ומחפש מלון זול. יש איתו צ'ימדין מלא בגדים. כאשר יעבור לסודאן ילבש חליפה ללא עניבה. בן עמי יוצא החוצה לקנות תמרים ויוגורט. באנטבה אין יוגורט. בן עמי כמעט בוכה, יש לו בפה תאוזה גדולה ליוגורט. אולי חסר לו סידן.

בן עמי קם בבוקר מוקדם שלא כמנהגו, לוקח מצפן ויוצא בכיוון סודאן. אם יתעה בדרך ויגיע לסהרה גם שם ימצא סוחרי עבדים, ואם יתעה יותר ימות ברעב ובצמא.

בן עמי חושב שזה מוות לא טוב. ❖

תפיסות ציבור עיקרי ממצאים ומסקנות

1. בעיית העוני ובעיית הביטחון נתפסות באופן שיויוני בתור אחד משני הנושאים הדחופים ביותר לטיפול: בטחון 49%, עוני 48%.
2. 84% חשים כי הטיפול בבעיית העוני נמצא בסדר עדיפות נמוך של הממשלה או לא נמצא כלל בסדר עדיפות כלשהו; 42% – בסדר עדיפות די נמוך, 25% נמוך מאד, 17% כלל לא בסדר עדיפות.
3. 81% מהציבור סבור כי גם בתקופת מלחמת לבנון השנייה הממשלה לא מילאה את חובתה כלפי תושבי הצפון או מילאה את חובתה במידה מועטה.
4. 62% סבורים כי בעיית העוני התרחבה השנה 31% – התרחבה מאד, 31% – התרחבה קצת; 55% צופים שבעיית העוני עוד תלך ותתרחב בשנה הקרובה. מדובר בתחזית פסימית יותר לעומת שנה שעברה, אז סברו 42% שהבעיה צפויה להתרחב.
5. 51% מהציבור חש שמדיניות הממשלה גורמת להחרפת בעיית העוני.
6. כמחצית האוכלוסייה (51%) מדווחים שקשה להם יותר כלכלית בשנה האחרונה.
7. 68% מכירים אישית אדם החי במצוקה כלכלית, ו-54% מכירים אישית אדם שחי בעבר ברמת חיים סבירה והתדרדר למצב של עוני.
8. האכזבה מאי פעילות הממשלה לפתרון

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

תפיסות ציבור מבוא

תפיסות העוני בעיני הציבור בישראל היוו סקר עדכני ומייצג שנערך בקרב הציבור הרחב, אשר מתאר את הדעות והתפיסות של אזרחי ישראל ביחס לעוני: מה צריכה להיות דחיפות הטיפול בעוני בסדר העדיפויות הלאומי? כיצד נתפסת מידת חומרת הבעיה? האם הציבור חושש מהגעה למצב של עוני? באיזו מידה נתפסת תופעת העוני כמטופלת? מיהם הגורמים הנתפסים כאלה שתרם פקידים לטיפול בבעיה ומי מטפלים בה בפועל? מה מידת הירדת הציבור למען אוכלוסיות במצוקה ומהי נחיצותה של תוכנית לאומית למאבק בעוני? השנה בדקנו גם את נושא המלחמה בצפון, על מנת לבחון את עמדות הציבור ביחס לתפקוד הממשלה בנושא הטיפול בעורף בזמן המלחמה. סקר תפיסות ציבור היוו מדגם מייצג בקרב 500 אזרחים בישראל, אשר התבצע במהלך ספטמבר 2006 באמצעות מכון חקר.

מסקנות

1 למרות מלחמת לבנון השנייה והאיום האיראני, אשר בחודשים האחרונים העלו באופן מורכב על סדר היום הציבורי את הנושא הביטחוני, העוני עדיין נתפס כנושא בעל חשיבות ודחיפות עליונה לטיפול, לצד בעיית הביטחון. הדבר משקף בצורה נאמנה את העובדה שהעוני מחריף, נמצא ברוב שכבות האוכלוסייה ושהבעיה החברתית-כלכלית מהווה את ההתמודדות היומיומית המוחשית והקשה ביותר על אזרחי ישראל.

2 קיימת אכזבה עמוקה וגבוהה יותר מהשנה שעברה ביחס לפעילות הממשלה בנושא הטיפול בעוני. זהו המשך מגמה שלילית בתפיסת הציבור בקשר למיקום בעיית העוני בסדר העדיפויות של הממשלה.

3 התחושה הכללית בציבור היא שהממשלה אינה ממלאת את חובתה כלפי האזרחים ומדיניותה אף מחריפה את הבעיה. יתרה מכך, מעבר לאלות ידה של הממשלה בשגרה, הציבור מרגיש שהממשלה הפקירה את הציבור בנושא הסיוע הפיסי גם בשעת חירום – במהלך המלחמה בצפון.

4 רוב הציבור סבור כי בעיית העוני החריפה השנה ורוב גדול יותר מהשנה שעברה פסימי לגבי העתיד וצופה שבעיית העוני אף תתרחב בשנה הקרובה.

5 למרות שלמחצית מהאוכלוסייה קשה יותר כלכלית, הרוב המכריע בציבור מבין את המצוקה הקשה ונרתם בשנה האחרונה למען אוכלוסיית במצוקה, גם בשגרה וגם בחירום.

6 על פי תפיסת הציבור, הגופים ההומניטריים הם הגופים העיקריים המטפלים בפועל בבעיית העוני, למרות שאינם נתפסים כאלה אשר אמורים למלא תפקיד זה.

7 רוב הציבור מסכים כי רק גיבוש תכנית לאומית ארוכת טווח תוכל להביא לפתרון בעיית העוני, ומוכן להשתתף בפעילות במטרה להפעיל לחץ על הממשלה לפעול למיגור העוני.

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

העוני מחריפה: 85% סבורים כי הממשלה היא הגורם הראשון שתפקידו לפעול לפתרון בעיית העוני, אך רק 11% סבורים כי הממשלה היא הגורם העיקרי שפועל בפועל לפתרון הבעיה. הפער בין המציאות בשטח לבין רצון הציבור גדל לעור מת 2005 (82% סברו אז כי זה תפקיד הממשלה לפתור את הבעיה מול 16% שחשבו שהממשלה עושה בפועל). המשמעות היא שתחושת האכזבה בקרב הציבור מעמיקה.

9. הארגונים ועמותות הסיוע, אשר נתפסים כגורם אשר פחות מכל אמור לטפל בבעיית העוני (2%), מהווים את הגורם אשר בפועל מטפל בבעיה יותר מכל גורם אחר (67%).

10. הסיבות העיקריות לעוני בעיני הציבור הן: אי טיפול ממשלתי (46%), שכר נמוך (39%) וחוסר במקומות עבודה (38%).

11. 74% מסכימים שרק גיבוש תכנית לאומית ארוכת טווח תוכל להביא לפתרון בעיית העוני. 72% מהציבור מוכנים להשתתף בפעילות כזאת או אחרת במטרה להפעיל לחץ על הממשלה כדי להביא לפתרון בעיית העוני.

12. לצד פעילותם של ארגונים הומניטריים ועמותות, נרתם גם הציבור לעזרה: 80% מהנשאלים מדווחים כי תרמו בשנה החולפת למען אוכלוסיות במצוקה. ♦

איזו בעיה הכי דחופה לטיפול?

תפיסת הבעיות הדחופות לטיפול במדינת ישראל (נעזר)
"מבין הבעיות הבאות איתן מתמודדת מדינת ישראל, מהי לדעתך הבעיה שהכי דחוף לטפל בה ומהי הבעיה השניה מבחינת דחיפות הטיפול?"

שנת 2006 500=N	שנת 2005 500=N	שנת 2004 500=N	
			בטחון
27%	15%	24%	הנושא הדחוף ביותר
22%	15%	19%	נושא שני בדחיפותו
49%	30%	44%	סה"כ ראשון או שני
			עוני
21%	29%	31%	הנושא הדחוף ביותר
27%	23%	26%	נושא שני בדחיפותו
48%	52%	57%	סה"כ ראשון או שני
			חינוך
18%	21%	21%	הנושא הדחוף ביותר
16%	21%	20%	נושא שני בדחיפותו
34%	42%	41%	סה"כ ראשון או שני

המלחמה בצפון אשר עוררה בחודשים האחרונים דיון ציבורי נרחב והעלתה על סדר היום את נושא הביטחון, לא הצליחה להסיט את דעת הקהל הציבורית מהנושא החברתי; לו בעיית העוני היתה מטופלת או פחות חמורה, הרי שני תן היה לצפות שהנושא הבטחוני יהווה את הנדבך המשמעותי ביותר בשיח הציבורי. מכיוון שלא כך הדבר, בעיית העוני ובעיית הביטחון נתפסות כדחופות ביותר לטיפול במידה שווה.

שיעור גבוה יחסית אשר תופסים את בעית העוני כבעיה הדחופה ביותר לטיפול נמצא בקרב:

- בעלי הכנסה ממוצעת (27%)
- גילאי 18-29 (23%)
- מסורתיים (29%)
- תושבי ירושלים, הנגב והשפלה (25%)

שיעור גבוה יחסית אשר תופסים את בעית החינוך כבעיה הדחופה ביותר לטיפול נמצא בקרב:

- בעלי השכלה על-תיכונית (21%)
- הורים לילדים הגרים בבית (20%)
- חילוניים (22%)

שיעור גבוה יחסית אשר תופסים את בעית הביטחון כבעיה הדחופה ביותר לטיפול נמצא בקרב:

בעלי הכנסה גבוהה מהממוצע (28%)

עולים שעלו לארץ אחרי שנת 1989 (39%)

תושבי חיפה והצפון ותושבי גוש דן והשרון (29%)

מה עושה הממשלה?

1. לפי התרשמותך באיזה סדר עדיפות עומד נושא הטיפול בעוני אצל ממשלת ישראל?

השוואה לאורך זמן	שנת 2002	שנת 2003	שנת 2004	שנת 2005	שנת 2006
עדיפות גבוהה מאוד	4%	4%	4%	5%	3%
די גבוהה	13%	15%	12%	13%	11%
די נמוכה	35%	34%	39%	43%	42%
נמוכה מאוד	32%	27%	27%	26%	25%
כלל לא בסדר עדיפות	13%	15%	14%	12%	17%
לא יודע	3%	5%	4%	2%	3%

84% מהנשאלים סבורים שבעיית העוני נמצאת בסדר עדיפות נמוך

או כלל לא נמצאת בסדר העדיפויות של הממשלה

2. "באיזו מידה לדעתך הממשלה מילאה את חובתה כלפי העורך בזמן המלחמה בצפון?

2006	
12%	במידה רבה
40%	במידה מועטה
41%	הממשלה לא מילאה כלל את חובתה כלפי העורך
7%	לא יודע

81% מהנשאלים הביעו חוסר שביעות רצון מתפקוד הממשלה בזמן המלחמה כאשר הרוב המכריע (41%)

גורס כי הממשלה כלל לא מילאה את חובתה כלפי העורך בימי המלחמה בצפון .

3. עם איזו מהדעות הבאות אתה הכי מסכים, בקשר להשפעת מדיניות

הממשלה על מצב העוני בישראל?

שנת 2003 481=N	שנת 2004 500=N	שנת 2005 500=N	שנת 2006 500=N	
17%	13%	15%	9%	מדיניות הממשלה מסייעת לפתור את בעית העוני
27%	26%	33%	36%	המדיניות לא מסייעת לפתור את הבעיה
51%	55%	48%	51%	מדיניות הממשלה גורמת להחרפת העוני
6%	6%	4%	4%	לא יודע

87% מהציבור סבור כי מדיניות הממשלה אינה מסייעת לפתרון בעיית העוני. 51% סבורים כי מדיניות זו

אף מחריפה את הבעיה.

4. "האם אתה מסכים עם המשפט הבא?"

רק אם תגובש תכנית לאומית ארוכת טווח לפתרון העוני בישראל ניתן יהיה לפתור את הבעיה."

מסכים בהחלט	39%
מסכים	35%
לא כל כך מסכים	12%
כלל לא מסכים	8%
לא יודע	5%

74% במדגם מסכימים כי רק אם תגובש תכנית לאומית ארוכת טווח לפתרון העוני בישראל, ניתן יהיה לפתור את הבעיה. (השאלה נשאלה לראשונה בסקר 2006).

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

מי מטפל בפועל?

1. "מבין הגורמים הבאים מיהו הגורם העיקרי שלדעתך צריך לפעול כדי לפתור את בעיית העוני בישראל? איזה גורם במקום שני, ואיזה גורם במקום שלישי?"

שנת 2006 500=N	שנת 2005 500=N	שנת 2004 500=N	
			הממשלה ומשרדי ממשלה
85%	82%	85%	צינו במקום ראשון
94%	93%	94%	בסה"כ מקום 1 עד 3
			רשויות מקומיות
6%	5%	6%	צינו במקום ראשון
75%	62%	62%	בסה"כ מקום 1 עד 3
			חברות עסקיות
3%	5%	2%	צינו במקום ראשון
48%	43%	38%	בסה"כ מקום 1 עד 3
			ארגונים/ עמותות
2%	3%	2%	צינו במקום ראשון
34%	33%	43%	בסה"כ מקום 1 עד 3

הגורמים העיקריים אשר נתפסים ע"י הציבור כאחראים לטיפול בבעיית העוני הם הממשלה (94%) והרשויות המקומיות (75%)

2. "מבין הגורמים הבאים מיהם לדעתך הגורמים שבפועל מטפלים יותר מכולם בבעיית העוני? מי במקום ראשון? איזה גורם במקום השני ?ואיזה גורם במקום השלישי?"

שנת 2006 500=N	שנת 2005 500=N	שנת 2004 500=N	
			הממשלה ומשרדי ממשלה
11%	16%	13%	ציינו במקום ראשון
43%	40%	36%	בסה"כ מקום 1 עד 3
			רשויות מקומיות
3%	3%	5%	ציינו במקום ראשון
48%	29%	29%	בסה"כ מקום 1 עד 3
			חברות עסקיות
5%	4%	3%	ציינו במקום ראשון
43%	25%	21%	בסה"כ מקום 1 עד 3
			ארגונים/ עמותות
67%	48%	45%	ציינו במקום ראשון
78%	75%	67%	בסה"כ מקום 1 עד 3

78% ציינו את הארגונים ההומניטריים והעמותות כגורמים המרכזיים שמטפ' לים בפועל בבעיית העוני בארץ, כאשר 67% ציינו את הארגונים ההומניטריים והעמותות במקום הראשון.

3. השוואה בין הרצוי למצוי - שנת 2006

הגורמים המטפלים בפועל בבעיית העוני		הגורמים האמורים לפעול לצמצום העוני		
מקום ראשון	מקום 1 עד 3	מקום ראשון	מקום 1 עד 3	
11%	43%	85%	94%	משרדי ממשלה
67%	78%	2%	34%	ארגונים ועמותות סיוע
3%	48%	6%	75%	רשויות מקומיות
5%	43%	3%	48%	חברות עסקיות

הארגונים ועמותות הסיוע אשר נתפסים כגורם אשר פחות מכל אמור לטפל בבעיית העוני (2%), מהווים את הגורם אשר בפועל מטפל בבעיה יותר מכל גורם אחר (67%). וזאת לעומת הגורמים השלטוניים שם היחס הפוך - 85% מאמינים שהממשלה היא הגורם המרכזי אשר אמור לטפל בבעיית העוני אולם רק 11% תופסים את הממשלה ככזו שמטפלת בבעיה בפועל.

מהו היקף העוני בישראל עפ"י תפיסת הציבור?

1. "בהשוואה לשנה שעברה האם לדעתך בעיית

העוני התרחבה או הצטמצמה?

השוואה לאורך זמן	שנת 2002	שנת 2003	שנת 2004	שנת 2005	שנת 2006
הבעיה התרחבה מאוד	72%	52%	41%	32%	31%
התרחבה קצת	17%	30%	25%	30%	31%
נשארה ללא שינוי	3%	6%	13%	15%	17%
הצטמצמה קצת	1%	1%	6%	9%	5%
הצטמצמה מאוד	0%	0%	0%	0%	1%
*לא יודע	7%	11%	15%	14%	15%

62% מהציבור סבור כי בעיית העוני התרחבה ביחס לשנה שעברה, זאת למרות שבמהלך השנה האחרונה היו בחירות בישראל והנושא החברתי עמד למראית עין על סדר היום הפוליטי והציבורי.

2. "מה אתה צופה לשנה הבאה: האם להערכתך

בעיית העוני תתרחב או תצטמצם?"

השוואה לאורך זמן	שנת 2002 504=N	שנת 2003 481=N	שנת 2004 500=N	שנת 2005 500=N	שנת 2006 500=N
תתרחב מאוד	49%	34%	26%	20%	22%
תתרחב קצת	17%	26%	24%	21%	33%
סה"כ סבורים שתתרחב	66%	60%	50%	41%	55%
תשאר ללא שינוי	7%	7%	17%	16%	16%
תצטמצם קצת	6%	8%	12%	21%	12%
תצטמצם מאוד	1%	1%	1%	1%	2%
לא יודע	13%	17%	15%	15%	15%

סה"כ שעור הסבורים כי בעיית העוני תתרחב בשנה הבאה ירד בהתמדה מאז 2002 (66%) ועד שנת 2005 (41%) אולם ב-2006 האופטימיות נעלמה וחל נידול בשעור הסבורים כי בעיית העוני תתרחב בשנה הבאה (55%)

מהן הסיבות לעוני בישראל עפ"י תפיסת הציבור?

1. "מהן לדעתך הסיבות העיקריות לעוני?"

2006	
46%	אי טיפול ממשלתי
39%	שכר נמוך
38%	חוסר במקומות עבודה
32%	חוסר רצון לעבוד
20%	קצבאות נמוכות
11%	מצב בריאותי
4%	לא יודע

כמעט מחצית מהציבור (46%) תופסים את הסיבה העיקרית לבעית העוני בהעדר טיפול ממשלתי. סיבות בולטות נוספות הן שכר נמוך (39%) וחוסר במקומות עבודה (38%).

מה התחום הדחוף ביותר לטיפול כדי

לצמצם את בעיית העוני?

1. "מבין התחומים הבאים מהו, לדעתך, התחום הדחוף ביותר לטיפול כדי לצמצם את מימדי העוני?"

2006	
38%	תעסוקה
20%	חינוך
16%	העלאת קצבאות
9%	עזרה לקשישים ומוגבלים
4%	מזון
4%	דיוור
3%	בריאות
2%	עזרה פסיכולוגית/סוציאלית
1%	שילוב של כולם ביחד
1%	לא יודע

שנת 2006 500=N	שנת 2005 500=N	שנת 2004 500=N	תחומים דחופים לטיפול
38%	50%	60%	תעסוקה
20%	15%	12%	חינוך
16%	18%	לא נבדק	העלאת קצבאות

נושא התעסוקה עדיין נתפס כתחום הדחוף ביותר לטיפול, אם כי חלה ירידה בשיעור התופסים אותו ככזה. חלה עליה בשיעור התופסים את נושא החינוך כנושא החשוב ביותר לטיפול.

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

מהי הנכונות אזרחית לפעילות לצמצום
שעורי העוני בישראל?

1. "באיזה מבין הפעילויות הבאות,שמטרתן להפעיל לחץ אזרחי על הממשלה לפעול לפתרון בעיית העוני, תהיה מוכן להשתתף?"

2006	
63%	לחתום על אמנה או עצומה
21%	להשתתף בפעילות מחאה
23%	כלל לא יהיה מוכן להשתתף בפעילות המפעילה לחץ אזרחי על הממשלה
7%	אחר
5%	לא יודע

72% מהציבור מוכנים להשתתף בפעילות כלשהי במטרה להפעיל לחץ אזרחי על הממשלה לפעול לפתרון בעיית העוני.
(השאלה נשאלה לראשונה בסקר 2006)

2. "האם במהלך השנה האחרונה תרמת למען אוכלוסיות במצוקה, כסף או מזון או מוצרים אחרים? אם כן פרט מה תרמת?"

שנת 2006 500=N	שנת 2005 500=N	שנת 2004 500=N	
64%	58%	55%	תרמו כסף
40%	40%	38%	תרמו מזון
7%	5%	6%	תרמו בגדים
80%	82%	80%	בסה"כ תרמו דבר כלשהו

80% ציינו כי תרמו דבר מה בשנה האחרונה למען אוכלוסיות במצוקה.

3. "האם התנדבת במהלך השנה האחרונה כדי לסייע לאוכלוסיות במצוקה?"

2006	
24%	התנדב
75%	לא התנדב
1%	מסרב לענות

רבע מהנשאלים בסקר ציינו כי התנדבו בשנה האחרונה לפעילות למען אוכלוסיות במצוקה.

הערכת מצב אישי

1. "האם בשנה האחרונה אתה חש שיותר קשה לך מבחינה כלכלית?"

שנת 2006 500=N	שנת 2005 500=N	
51%	54%	בשנה האחרונה קשה יותר כלכלית
47%	40%	לא יותר קשה כלכלית
3%	6%	לא יודע להעריך

השאלה נשאלה לראשונה בסקר 2005.

2. "האם אתה חושש שאתה ומשפחתך עלולים להגיע בעתיד הקרוב למצב של עוני?"

שנת 2006 500=N	שנת 2005 500=N	שנת 2004 500=N	שנת 2003 481=N	שנת 2002 504=N	
6%	6%	8%	8%	13%	מאוד חושש
15%	23%	21%	24%	26%	די חושש
21%	29%	29%	32%	39%	סה"כ חוששים
30%	22%	31%	31%	25%	לא כל כך חושש
48%	48%	38%	33%	23%	כלל לא חושש
2%	1%	3%	4%	3%	כבר היום במצב של עוני

לאורך זמן ניכרת מגמה של ירידה בשיעור החוששים כי יתדרדרו בעצמם למצב של עוני.

3. "האם אתה מכיר אישית (או בא במגע בחיי היום-יום) עם אדם החי במצוקה כלכלית?"

שנת 2006 500=N	שנת 2005 500=N	
68%	65%	מכיר אישית אדם המצוי במצוקה כלכלית
32%	35%	לא מכיר

68% מהנשאלים ציינו כי הם מכירים אישית אדם אשר חי במצוקה כלכלית.

4. "האם אתה מכיר אישית אדם שחי בעבר ברמת חיים סבירה והתדרדר למצב של עוני?"

שנת 2006 500=N	שנת 2005 500=N	
54%	54%	מכיר אישית אדם שחי בעבר ברמת חיים סבירה והתדרדר למצב של עוני
46%	46%	לא מכיר אדם כזה

עדות

שראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

מאות אלפי משפחות חיות בעוני בישראל 2006.
לרוב אנו שומעים את הסטטיסטיקה, כאשר
נוקבים במספר האנשים או הילדים שחיים
”מתחת לקו העוני”, לעיתים אנחנו רואים
תמונה בעיתון עם דיווח ”חדשותי” אבל מה
עובר באמת על המשפחות הללו? מהי שגרת
יומם? עם מה הם צריכים להתמודד? איך נראית
מלחמת ההישרדות הזו שקוראים לה עוני? מה
עם אלה לא כלולים בסטטיסטיקה אבל חיים
בעוני מחפיר ובמצוקה נוראית?
סוזן אדם, סופרת, נפגשה עם אילנה יופיטר
אשר הסכימה לפתוח צוהר למקרה הפרטי
שלה, למצבה הפיזי, הרגשי, לעצב וגם לתקווה
ולחלומות.

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

המונולוג עם החיוך של אילנה יופיטר סוזן אדם

ענת, מתנדבת מ"לתת", נוסעת איתי לדירמונה לפגוש את אילנה. אני יודעת שאילנה בת 49, אם חד הורית לשתי בנות, לפני חצי שנה היא חלתה מאוד ופוטרה מעבודתה. עכשיו היא במצוקה.

אנחנו פוגשות אישה חייכנית. "נכון לא קשה למצוא את הבית שלי? עוברים את הבית אבות והנה החנייה הגדולה של בית העלמין. הדירה שלי בדיוק מול חלקת המתאבדים, רואים דרך החלון שלי, אני שומעת את הקולות ואת כל הסיפורים." אילנה צר חקת ומשיכה להסביר, "כאן זה המתאבדים לבד, צבאי לבד, גם לא יהודים לבד, ויש חלקה גדולה של הנורמלים, קבורים ביחד, אני משקיפה מהחלון, ואין לי פחד מהמתים, אומרים צריך לפחד מהחיים, אני גם מהחיים לא מפחדת. בבית אבות עבדתי עשר שנים עם מבוגרים ויש תנאים טובים שם, עד שקבלתי את הדורבן ברגל, חצי שנה אני סובלת מזה, בגלל זה פיטרו אותי מהעבודה."

מהרגע הראשון, אילנה מנחה את השיחה. היא מדברת ברצף, בחופשיות. מדברת ומחייכת. ענת ואני שותקות רוב הזמן. אני מרגישה שאין צורך בשאלות, בגישושים, צריך רק להקשיב לאילנה. יש לה רצון לספר הכל, מיד, בבת אחת. צריך רק להקשיב לה, להיות בעולמה. "בבקשה, נעלה עכשיו לבית שלי," עץ גדול צומח בחצר הבניין. אני מבקשת מענת לצלם את העץ. אילנה צוחקת בהנאה, "מעניין העץ הזה, נכון? יש לו פרחים לבנים גדולים, הוא מאוד יפה לפעמים, עם כל הקוצים האלה, אני אוהבת אותו, הוא מיוחד." אילנה הולכת לפנינו לאט לאט, "מזל שאני גרה בקומה ראשונה," היא צוחקת ופותחת את הדלת לרווחה. משפחת יופיטר. אילנה צוחקת ואומרת בגאווה, "אנחנו משפחת יופיטר דורות דורות, את יודעת? יש אל יופיטר וגם כוכב

המונולוג עם החיוך של אילנה יופיטר המשך

מקורב, גם בחדר" על קירות המסדרון, ובחדר של הילדה עשרות צילומים ממוסגרים של שתי הבנות; פיות, נסיכות, מלכות אסתר, רקדנית ספרדייה, רק צילומים של תחפושות פורים. "אני אוהבת את כל הצילומים האלה... הכי יפות. הילדה הקטנה שלי, כמה שיש לה חדר משלה היא מעדיפה לישון איתי. הגדולה בינתיים רצתה להיות בפנימייה, הנה כאן סגרנו לה פינה שיהיה לה, זה תמונה שלה, נכון היא יפהיפה? כשתבוא לגור בבית, היא רוצה לבד לשים תמונות, מה שהיא רוצה. הנה זה החדר שלי, מסר דר, בטח, מיטה גדולה, טואלט, ארון, הכל מתרומות, אני דואגת שיהיה מסודר ונוח, תראי, זה תמונות שלי שאני בוגרת בית ספך, וזה של הפנימייה. החתן וכלה זה אמא ואבא שלי שהתחתנו ברומניה. והפך סטר הזה של הילדה הסינית עם הנוצות, זה בגלל שהיא מותק ואני אוהבת את התמונה שהכל ורוד:" אנחנו חוזרות לשבת בסלון. "את רואה, הכל מסודר ויפה, ברוך השם יש לנו הכל. הילדה קבלה עכשיו תרומה מחשב, רק צריך לחבר אותו. זה הכי חשוב לי, שלילדה יהיה כל מה שהיא צריכה. לא רואים שיש לי בעיה, נכון? באמת שאין לי שום תלונה, רק שעכשיו אני סובלת עם הרגליים ואין לי עבודה. כל החיים שלי עבדתי, אני לא מפחדת מעבודה קשה, זאת הבעיה, שאין לי עבודה, זה הדאגה הגדולה שלי..."

יופיטר, לא יודעת איך אבל זה השם מדורות, יפה מה? אילנה משאירה את הדלת פתוחה, "ככה יש אוויר טוב, את החלון אני לא יכולה לפתוח בגלל החולות והכל מתמלא באבק." אנחנו מתיישבות בסלון קטנטן מטופח ומקושט. אילנה יושבת בכורסה עם הכיסוי בצבע ורוד עתיק, לא מפסיקה לחייך אלינו בחום. שתי ספות זוגיות תואמות דחוסות סביב שולחן, קערה עם אוסף אבנים צבעוניות, שידה, טלביזיה, שולחן טלפון, מסביב עשרות פריטים, צרור ורדים מבד, חמניות מזהבות, אגרטים על מפיות, סירת מפרש, קלי טוט וידאו מסודרות בארונות עם דלתות זכוכית, הכל מצוחצח. על הקירות שני רפרודוקציות גדולות של ציורים, ועשרות צילומים ממוסגרים. אילנה מגישה מים קרים ומלווה את המבטים הסורקים שלנו בהסברים, "כל זה מתרומות, הרהיטים הציורים, זה לא בושה, ותראי מה עשיתי מכל זה... אני אוהבת שיהיה הרגשה של בית יפה ונוח. מה שאת מסתכלת זה גובלן, זה עבודת יד שלי, אפילו שאומרים שזה כבר לא מודרני... אבל זה שלי, אני עשיתי" סביב צילומים ממוסגרים של כלות, גם במסדרון צילומי כלות. אילנה צוחקת, "לא כלות, זה הבנות שלי בפורים, הגדולה בת 16 הקטנה בת 11, תמיד התחפשו לכלות או נסיכות, אני אהבתי להלביש אותם בשמלות מפוארות, בואי תראי

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

להיות אמא. לא ידעתי שאחר כך יהיה כל כך קשה. ואז הייתה מלחמת המפרץ, ואני נכנסתי לפחדים, כמעט הפלתי, הייתי לבד והיו לי סיבוכים בהריון, אבל כל הלחץ נגמר כשהמלחמה נגמרה ואז נולדה הילדה. בגלל התינוקות לקחתי עבודה חלקית עם קשישים. עבדתי פחות שעות, בטח, שאוכל להיות גם עם הילדה בבית, הסתדרתי, יצאתי לכל מיני עבודות, ניקיונות פה ושם, אין פינוקים, ידעתי שהבאתי ילדה ואני צריכה לפרנס ולגדל אותה והסתדרתי, לא היה חסר לה כלום, דאגתי שיהיה לה הכל. אחרי חמש שנים שוב הייתי בהריון. אמא רצתה שאפיל, אמרתי, בחיים אני לא מפילה. הילדה מאוד רצתה אח, כמו כל ילד שרוצה אח. ידעתי אז שאני טיפוס שכבר לא יתחתן, הייתי כמעט בת 40 וזה היה הזדמנות אחרונה בשבילי לעשות משפחה קטנה. עבדתי כל ההריון, עד הסוף, לא התפנקתי, הלך לי יפה, רציתי את הילד הזה. אחרי הלידה לא עבדתי ולא היו לי הכנסות, תינוקת בבית, וילדה בגן, כל ההוצאות, הייתי אחרי לידה, התחיל להיות קשה, לא הצלחתי לשלם את המשכנתא. התחלתי לקבל מכתבים שרוצים לפנות אותי מהדירה. הבנתי שבמצב הזה לא אוכל להחזיק בדירה. בתוכנית שלי היה שאמכור את הדירה, ואחזיר את החובות. וזה מה שעשיתי. מכרתי את הדירה, החזרתי את כל החובות שלי ועוד נשאר לי קצת עודף. בקשתי

אילנה מגישה לנו קפה שחור מתיישבת מולי נו בחיך גדול, "כזאת אני, תמיד צוחקת, חשוב לי שתהיה שמחה בבית. עברתי הרבה בחיים שלי. אני רוצה שישמעו את כל הסיפור שלי, שידעו שתמיד היה לי כוח להסתדר, ורק עכשיו אני לא יכולה לעזור לעצמי והגעתי למצוקה הזאת."

"נולדתי ברומניה. בגיל שלוש הגעתי לדימונה עם אמא ואבא. בגיל 6, אמא התגרשה והייתי שני תיים אצל סבתא בבאר שבע. אחר כך הייתי אצל אח של אמא באשדוד אחר כך עברתי לפנימייה. כשהגענו לדימונה, בהתחלה לא ידעתי שאבא היה שתיין, אמא שמרה עלי וכשאבא לא שתה הוא אהב אותי. כילדה לא היה חסר לי כלום, חמימות אהבה וכסף. אחרי שהתגרשה, אמא קבלה דירה בערד. היא התחתנה עם לא יהודי ואני התחלתי עם הפנימיות. בגיל 15 עזבתי את הפנימייה והתחלתי לעבוד כחזרנית במלון בים המלח. הרווחתי כסף והייתי עצמאית. ראיתי שהולך לי בחיים שאני יכולה להחזיק את עצמי בכבוד. אף פעם לא התדרדרתי לשתייה וסמים. עבדתי והחזקתי את עצמי. בגיל 19 קבלתי דירה מעמידר בערד, הסיכמו לתת לי, זה בגלל שאמא הייתה נשואה לערבי ואני לא רציתי לגור איתה. הייתה לי דירה בערד, זה היה לי בית לחזור אליו. ארבע שנים עבדתי במוסד לידים מפגרים בנתניה ואחר כך בבאר שבע, הוצאני תי תעודה של מטפלת במפגרים. הייתי אם בית והחזקתי בית מוגן, הייתי אמא שלהם, הכנתי להם אוכל, לימדתי אותם כל מיני דברים, עשיתי להם פעילויות. 3 שנים גם אימצתי ילדה ממוסד בנתניה, הייתי קונה לה דברים, הבאתי אותה לערד בחופש, אהבתי אותה, היא נכסה לי ללב. בגיל 26 הוצאתי עוד תעודה של מטפלת בקשישים. עבדתי איפה שהיה צריך, בחיפה, בקיבוץ גם. הבית בערד חיכה לי תמיד. הייתי חוזרת לבית. זה הרגשה טובה שיש לך בית משלך. בית, חדר, סלון, מטבח, בית חמור, מה הייתי צריכה יותר? הייתה לי הפינה שלי. כשהייתי בת 28 החלטתי לא לעזוב יותר את ערד, רציתי להישאר בבית שלי. עבדתי אז במלון צל הרים, היה לי כסף. ראיתי שאני לא בנויה לחתונה, הייתי עצמאית וידעתי לדאוג לעצמי. הייתי בטוחה בעצמי. ראיתי שהולך לי אז החזרתי את הבית לערד מיד לקחתי משכנתא וקניתי לעצמי דירה קטנה. עשיתי חישוב שאם ארצה להיות אמא שאוכל לתת חדר לילד. כבר הייתי אחרי גיל 30 כשנכנסתי להריון, כולם חשבו שאני עקרה אבל פתאום נקל-טתי, והייתי בהריון. שמחתי מאוד, בטח, לא דאגתי בכלל, חשבתי, אני עובדת יש לי בית, ורציתי מאוד

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

המונולוג עם החיוך של אילנה יופיטר המשך

השכונה טובה ושקטה. לא מפריע לי הבית קברות. מצאתי עבודה עם הקשישים, הילדה הלכה לבית הספר והקטנה לגן, נשמתי לרווחה, הרגשתי שֶׁ־כשיו יש לי הכל. באמת, לא לוקסוס, אבל העיקר היה כל מה שהבנות היו צריכות. חמש שנים. אחר כך התחילו בעיות בבלוטות התריס, פעם הייתי מאוד רזה, אז התחלתי להתנפח ולהשמין, וכל זה המשכתי לעבוד, היו לי גם בעיות לחץ דם וסוכר, שאני לוקחת כדורים, והמשכתי לעבוד, לא ויתרתי וברוך השם הסתדרתי, עד שבאו הקיצוצים של ביבי. אז נכנסתי למשבר לפחד ודאגות, גם חובות, הייתי

העובדת הסוציאלית שטיפלה בי אמרה לי לכתוב מכתב לשר בממשלה. כתבתי לו במילים שלי, איך שאני מרגישה, כתבתי שאני רוצה לגדל את הבנות שלי בכבוד, ביקשתי שייתן לי צ'אנס, והוא אישר לי, אבל לא בער, הוא נתן לי לבחור בין ירוחם נתיבות ודימונה. בחרתי בדימונה, זה כאילו חזרתי למקום שהתחלתי לפני הרבה שנים, בהתחלה שבאנו לדימונה והיה לי טוב עם אמא ואבא, זה היה כמו לסגור מעגל. זה עשה לי הרגשה טובה להתחיל חיים מחדש בדימונה. דימונה התפתחה מאוד, ויש כאן אנשים באמת טובים. קבלתי את הדירה הזאת.

► דירה מעמידר, הרי פעם כבר נתנו לי, חשבו שיש לי זכות, ועכשיו עם תינוקות בטח שלא היה לי פתרון. בעמידר אמרו לי שהחוק קובע שמי שהיה לו בית על שמו כבר לא מגיע לו מעמידר עם הדירה מכרתי את כל ההיטים כל מה שהיה לי מכרתי, נשאר לי קצת עודף שיוכלתי לשכור בינתיים דירה שיהיה לי איפה לשים את הבנות. יצאתי לעבוד עם קשישים, זה נתן לי שנתיים להלחם להשיג דירה מעמידר, כי כמעט כבר לא נשאר לי כבר כסף לשכירות. עברתי וועדות, אמרו לי שמצידינו שתלכי לגור ברחוב, הס' תובבתי ובכיתי, פעם ראשונה לא ידעתי מה לעשות.

בדיכאון והייתי צריכה ללכת לפסיכיאטר שנתן לי כדורים שיהיה לי כוח להתמודד. הייתי פעילה בה' מגנות ובארגונים של החד הוריות נסעתי לירושלים, אבל ידעתי שכלום לא יעזור. הייתי כבר אישה חולה אבל המשכתי כמה שיכולתי לעבוד בלי פינוקים. המכה הגדולה שקבלתי זה לפני חצי שנה. יום לפני פסח הרגשתי שאני לא יכולה לדרוך על הרגל. בצילום גילו שיש לי דורבן, כמו סכין בעקב. לא יכר' לתי לעמוד על הרגליים. כל המומחים אמרו שאי אפשר לטפל בבעיה בגלל שיש לי סוכר. הפנו אותי לרופא תעסוקה והוא כתב לי מכתב שאני לא כשר' רה לעבודה, נתן לי 60 אחוזי נכות.

אז פיטרו אותי. קבלתי קצת פיצויים מזה אני מסתדרת איכשהו בינתיים. הייתי מעדיפה להמשיך לעבוד עם הכאבים רק שלא יפטרו אותי. עכשיו מי יקבל אותי לעבודה? אני שבורה. התחילו להביא לי אוכל, בגדים, מהעמותה איפה שאני מתנדבת עדיין, העובדת הסוציאלית הכניסה אותי לפרוייקט בונים עתיד, קבלתי מחשב לילדה אבל אני נשארתי ככה בלי עתיד. אני לא יודעת מה להגיד. מצד אחד אני לא זכאית להטבות של נכה כללית ומצד שני לא מקבלים אותי לכל עבודה כי אני לא כשירה. נגמר לי הכסף. יש שיקום, אבל לי אין מקצוע, לא למדתי מחשבים, מה לעשות, יש לי תעודת של מטפלת במכרזים וקשישים, היום אני לא יכולה לעבוד בזה. אני מתייצבת בלשכת העבודה אבל אין עבודה בשבילי. אני כבר לא רואה טוב וצריכה משקפיים, אני חייבת טיפול שיניים, אני סובלת כאבי תופת, יש לי בעיה בבלוטת התריס, סוכר, כולסטרול, גם כדורים נגד דיכאון אני צריכה לקחת שאוכל לה' תמווד עם הכל, אבל איפה אני יכולה להוציא 200 שח לחודש על כדורים? עכשיו אני עושה דיאטה, תוך שלושה שבועות הורדתי 8 קילו, אולי יהיה לי יותר קל לעמוד על הרגליים, אולי אוכל לחזור לעבודה שלא אהיה זקוקה לאף אחד. עכשיו שאני לא עובדת, יש לי 2700 שח לחודש. אני חוסכת בהכל, על מה להוציא? חשמל? אוכל? כדורים? ככה מאישה עצמאית הגעתי למצב של נתמכת סעד. ואין לי פתרון. מה אני מבקשת? שישמעו אותי, שידעו שאפילו שעבדתי קשה כל החיים, יכול להיות מצב כזה של מצוקה, אני לא מבק' שת לוקסוס, לא רוצה נדבה, הנה קבלתי תנור גז חדש, אני לא נוגעת בו, זה עוד ארז בניילון, מה יש לי לעשות עם תנור חדש ואין לי אוכל בבית? מה אני מבקשת? בשביל עצמי, כלום. אני רוצה לע' בוד שיהיה עתיד לבנות שלי. העתיד שלי כבר... זהו. מספיק לי רק שאני אישן טוב בלילה. ❖

ישראל 2006, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

העמותות השותפות של ארגון לתת

עיר	שם הארגון	איש קשר	טלפון	כתובת
אופקים	בית חב"ד (בית התבשיל)	מנהל - ישראל ליפשיץ/ אבנר אמיתי	08-9926034	המלאכה 7 - ת.ד. 216
אופקים	ידיד	עינב	08-9926635	הרצל 629/1
אזור	לאזור מכל הלב-מח" לשרותים חברתיים	/ עירית -מנהלת, עדנה - מזכירה / אלכס	03-5560088	שלוחה-עדנה / רימה 126 יצחק שדה 18
אילת	האגף לשרותים חברתיים-עיריית אילת	כרידה-מנהלת/אמירה	08-6367137/8 08-6367236,141	מרכז רוזין ת.ד.14
אריאל	חסד לחיים	אבנר מוצפי	057-7729511	ת.ד. 4064 רח" נחשונים 100
ארצי	על"ם	אלעד / אדווה	02-6725162	קהילת סלוניקי 7
ארצי	ארגון נכי ישראל -א.מ.ן	מומו נקווה	03-5621493	משה דיין 86, תל אביב
ארצי	יד ביד, אחוז קשבת ועזרה לזולת	שלי חושן -יור' / זמירה דנינו	03-6203141	הנביאים 36
אשדוד	יד יששכר ליצחק	יהודה לוי / ינון ישראלי	08-8562354	העבודה 44 איזור התעשייה ת.ד. 12451
אשדוד	עמותת חמד	יוסי דלטוז	07-77001356	הציונות 3/29 איזור הסיטי
אשקלון	מתן בסתר	עמוס / יור' ניסים כלפון	08-6751010	האגוז 5 נוה רז ת.ד.5163
באר שבע	אלגמאהיר	עלי אבו רביעה	08-6288831	טורומפלדור 101 ת.ד.653 -
באר שבע	באר שובע	הילה פיטל / עמנואל	08-6412544	גרשון 24
באר שבע	בית מוריה	יהודה עם שלם	08-6100093	רח" עין גדי 14/5 ת.ד. 3497
באר שבע	קרן עזרה לעולים נזקקים	מיה אנגלרט	08-6276252	ההסתדרות 2
בית שאן	עולם חסד יבנה-אש"ל אברהם	ביטון אברהם / דניאלה	050--8423616	אברהם 050--8423616
בית שמש	למתנדב	איתן חברוני / יוסי לוי	02-9919936, 02-6444614	רח" המשלט 8 בתוך ב"ס שייבר, ת.ד.386
בת ים	אוהבים	בת שבע אוחיון	03-6591220	רחוב הלפר 27 מיקוד 59312
ג'וליס	הקרן לקידום בני העדה הדרוזית	סלח טריף / פהים גאנם	04-9910441,9962963	ת.ד. 6 ג'וליס (רח' בן עמי 19 -עכו)
גבעתיים	אגף רווחה	יצחק בן שחק-מנהל אגף/עמיחי	03-5722211 -47	שינקין 6
גדרה	המחלקה לשרותים חברתיים	מרים שוקר / בת-חן קרני -מ. מח"	08-8593547	פינס 1
דימונה	האגף לשרותים חברתיים (לב חם)	יהודה אלמליח	08-6550774 08-6563230	עיריית דימונה, מרכז מסחרי ת.ד.1 אגף הרווחה
דימונה	מלב אל לב	ניסים פרץ/ סלומון מלול/דליה ממן	050-5629004	המעלה 8
הוד השרון	רעים	יור'-יוספה טובי, מזכיר-חיים סיבוני	09-7402747 09-7416347	השקמים 37
הרצליה	ש"י אגודה - לשיקום ילדים נכים	אלי רבלין / נטע לוי	09-9557999	קרן היסוד 4
הרצליה	מתנדבי הרצליה	זולי פאפו	09-9542734	הנדיב 49
זכרון יעקב	לשכת רווחה	סמדר שוואלי	04-6297131	הנדיב 10
חדרה	חכמה ודעת לב חם	יור' עופר שושני / מנכל דבורה, אלי קרמר	04-6222132	רוטשילד 38, ת.ד. 243
חולון	עורו משנתכם	דני גריב / אלי	03-5037524	אילת 36
חולון	תנו יד לחבר	עמוס ירושלמי-יור', ציפי גליק	03-6517520	ארבע ארצות 24. ת.ד. 6255
חולון -ארצי	עזר מציון	חנניה כרוינד /לאה לויט/משה טראובה	03-6595070 03-5043131	רח' אשל אברהם 16 חולון
חיפה	מאיר פנים	יוסף לבקוביץ	04-8640656	החלוץ 53
חיפה	נותנים באהבה -גמ"ח נוה שאנן	עקיבא וייץ -יור' /איתן שפירא	04-8321585	הגליל 58 א' - נוה שאנן
חיפה	לב ח"ש	יהושע (שוקי) ראכברגר	04-8672999	הרצוג 18
חצור הגלילית	ידיד	בועז יונה	04-6934255	הירדן 665/3 לידי בועז יונה
חשמונאים	יושבת ציון	מרימי יחזקאל	08-9768565	רשב"י 9/8 מודיעין עלית-אחוזת ברכמלד
טבריה	שכן טוב	שירה שרון/רן בירון/ יור' הרב קדוש	054-6432299	רקפת 8 רמת טבריה ג' 14422
יבנה	בית חבד	יוסי לור	08-9421665	רח" הזמיר 1 א
יבנה	בני ברית	אסתר דחבש / אסתר דוד-גיזברית	08-9422785, דוד 08-9439162	רח האורן / שד" העצמאות 15/30
יהוד	בית חבד-בית חם	שמעון ווינר	03-5361479	צבי ישי 10 - ת.ד. 216

ינקענס	מחלקת רווחה	אתי בוחבוט	משרד 04-9596019. בית 04-9893268	הצאלים 4 בניין המועצה
ירוחם	מחלקת רווחה	טל אוחנה / אהרון	08-6580151	מועצה איזורית ירוחם ת.ד. 1 לידי חמו אהרון
ירושלים	יד אליעזר	מילכה / מנחם/יור(מנכ"ל)דב ויזל	02-5813370	פולנסקי 12
ירושלים	יד עזרה ושלומית	בני לורי / אריה לורי -יור	02-5323211	שמעון רוקח 29
ירושלים	עזרת אבות	נעמי שרעבי	02-5829984	תרמ"ב 7 שכ" גאולה
ירושלים	עמותת החסד לב רמות	משה	02-5861456	רח" שכטמן 6 רמות א ת.ד.23901
ירושלים	רעות -קהילה דתית פלורליסטית	פול ליכטנשטיין / אריה גיגר יור/יוני	02-5667372-4	רח" אלעזר המודעי 17 -
ירושלים	ש.ח.ל.(אתנחתא)	יור שמחה גלזר / מנכ"ל תמר אליון	02-6725337	יד חרוצים 13 - חלפיות -
כפר חבד	בית חנוך לתשב"ר- אור שמחה	יוסף קליין/ זאב	03-9606137-8	ת.ד. 21
כפר מנדא	לשכת רווחה	עוויד זכי	04-9864168	ת.ד. -1161
כפר נחף	לרווחת נחף וקדמתה	סעיד עיסע	04-9081639	ת.ד.414 מיקוד 20137
כפר סבא	הזן את הכל-	רונלד קול / שלמה	09-7481011	בלינסון 3
כפר סבא	מלא הטנא	לאה מילר	09-7483615	תל חי 68 , לדואר - ז'בוטינסקי 36 כ.ס.(ללאה מילר)
כרמיאל	ויצו-הסתדרות עולמית לנשים ציוניות	יפה אשכנזי / מרים נג'אטי	04-9985993 04-958112904-9982783	השריג 20 שכונת הגליל
כרמיאל	צלחת חמה - לשובע	חגית בריטמן	04 - 9582354	החרושת 11 ת.ד. 6393
לוד	מפעל החסד - יד ביד	הרב גלוברמן/ בצלאל	08-9213636	הרצל 42 -ת.ד.1212
מבשרת ציון	יד ביד-לקידום מבשרת ציון	מוניקה / משה שניא	02-5700449 02-5335526	משה : יסמין 69 ת.ד. 1175 מוניקה : ישפה 10 מבשרת 90805
מגדל העמק	לשכת רווחה-לקידום ופיתוח שרותי רווחה	ואלי גולן- דובר/מומי בן סימון/אילנה פרץ/	04-6507811/6	רחוב הזית 1 ת.ד. 270
מגדל העמק	בית התבשיל - טוב וחסד	מנכ"ל צביקה/ מאיר	04-6547408	שלום עליכם 2
מזכרת בתיה	לשכת רווחה	עין שי רבקה /צופנת	08-9340019-32	היסימין 13 -
מעלה אדומים	בית חב"ד	שרה כהן	02-5902847 02-5354960	הנחלים 770 ת.ד. 26 בניין פארק אדומים
מצפה רמון	מח' רווחה	קלירה חניבד	08-6596257	מועצה מקומית מצפה רמון ת.ד. 1
מרום הגליל	מלבי"ש במרום- (מח' רווחה)	מירב גבעון /בלה רבין	04-6987827 ,04-6989357 ,04-6919858 סמדר	מועצה אזורית מרום גליל ת.ד.90000
נהריה	בית - נריה	יעקב ליצמן	04-9522615	יפה נוף 44 - ת.ד. 351
נוקרים	בית עציון	שרי שי	02-9963865	נוקדים
נס ציונה	בית חב"ד	יוסי לרר-יור/מיכל רוטוול-מתנדבים/ מלכה	08-9400935	ביאליק 2 -מיקוד 64092
נצרת	העמותה לקידום שרותים חברתיים	יוסור סרסור -מנהלת /סאוסאן	04-6456422	ת.ד.1571 שכונת הקופטים /10
נצרת עלית	האגף לשרותים חברתיים-עריית נצרת עלית	אדרינה כרמי-מנהלת / לנה עודד	04-6478894 ,04-6000475-6000475	רח' הגלבע 16
נשר	בית לב חם	אזולאי חיים - יור / עליזה אזולאי	04-8210765	ת.ד. 180 מיקוד 20302 אזור התעשייה נשר בתוך מתחם גל אספיקה
נתיבות	מורא רבך	ששי בוקריס	08-9943782	ת.ד. 30
נתיניה	נתיניה (באר יעקב ורחל)	הרב דריפס	09-8624442	משה הס 6 ת.ד.2621
נתיניה	מתנ"ס נורדאו	אליאן פל		אריה ליוין 3 קרית נורדאו
נתיניה	רוטרי	שמואל זוארץ/שלמה(שלמה בבית לא לתת לנוקקים 09-8824185	09-8353911	לידי חנוס שלמה, המתמדי 4 דירה 3
עכו	גרעין אומץ עכו	יור ישי רובין/ דוד עבדי	04-9550127	זבוטינסקי 26 ת.ד.2766 -
עפולה	סלע -סיוע למען הקהילה	יעקב מלכה	054-5766837 04-6593789	קוממיות 44א', גבעת המורה
ערד	הקוץ לפיתוח ערד-יד לערד	רוז'ה בוהדנה/ ישראל צדיקרי	08-9957608	מחסן - רח" הפלדה 5/6 אזה"ת משרד - עיריית ערד, יח" להתנדבות דאר- ת.ד. 653
פתח תקוה	טל חיים	אסתר/משה רובין	03-9333494 ,03-9320607-9320607	ברנדה 45
פתח תקוה	מתנדבם למען הזולת - מיל"ה	שמעון / חיים אגרסט	03-9092002	בילו 19 פתח תקווה 49462

פתח תקוה	חסדי יעקב עזרה לזולת	משה ניסים	03-9344350 03-9315268	אצ'ל 10 ת.ד. 9322
צפת	המחלקה לשירותים חברתיים	חנה חורי /אלי עטיה	04-6972103 04-6927508	אנילבץ 3/8 13400 (ירושלים-1705רווחה)
קציר-חריש	המחלקה לשירותים חברתיים	אורה שורץ /שלמה /דוד	04-6253110 - 6253029	מועצה מקומית קציר חריש. קציר ד.ו. מנשה 37861
קצרין -רמת הגולן	מתן -סיוע בצדקה ברמת הגולן	פאני ברקוביץ / יעל שלמה	יعل 04-6969715 פאני 6969735	מושב יונתן 12415
קרית אונו	אפשרות	שרה קנר	03-5349746	ת.ד. 206 רח' ויינגט -מח' רווחה
קרית ארבע	נחלת עמק חברון	דוד אדרעי	02-9961402, 02-9964044 משרד	דוד המלך 22 - ת.ד. 696
קריית אתא	ארוחה חמה	יצחק ויסגלס/חיים דיסקין	04-8446324 04-8435010	חנקין 20- מיקוד 28000
קרית ביאליק	חסד מציון	דניאל חדר / יעקב שכטר	לנוזקים 052-4201248 052-4201242	מחסן למשלוח דאר-הרב קוק 19 - החקלאים 11 קריית ביאליק
קרית גת	מאיר פנים	רון הרוש /איציק כהן	08-6885661	רח' דרך הדרום 16
קרית גת	עוז מציון	צבי פרוכטר	08-6815678	ככר פז 5 - ת.ד. 868
קרית טבעון	מעומק הלב - קרית טבעון	רחל / מיכה / רבקה גרפינקל	04-9539233 -04-9833721 מיכה	ככר בן גוריון -ת.ד. 1060
קרית ים	מלביש-קריית ים (חדשה)	דליה צור	04-8809012	רח' הרב קוק 63 קריית מוצקין 26361
קרית מלאכי	מאיר פנים	אלי גרבי / עדי	08-8602295	רחוב הגליל 6
קרית מלאכי / (רמת גן)	אחד לאחד	מיכל לייסט / עדי/ ניקול ז'יבלי	-03-9730341 בבית	שד' ירושלים 11 רח' קיבוץ גלויות -526 מרכז חסד-קריית מלאכי
קרית שמונה	בית חב"ד-בית בתיה	יגאל ציפורי	04-6943770	הלבנון 15
ראש העין	ק.ס.מ-קרן סיוע למשפחות	אורנה שטופל/יוסי הורוביץ	03-9034563	התבור 7 גבעת טל-ראש העין 48561
ראשל"צ	עניין של חיים	דוד גבאי / שלומית	03-9566565 9567667	שלמה בן דוד 3 א.ת. ישן -קומה שלישית ת.ד. 3272
רהט	צעד קדימה	מג'ד	08-9917285	ת.ד. 391, שכונה 7 בית 101
רחובות	הבית החם למען הקהילה- מח' רווחה	/סיגלית	08-9392600	בילו 2 ת.ד. 1111
רחובות	הוד ישראל	חיה גנץ	08-9472793, בית 08-9362665 עבודה	בר שאול 1
רחובות	לחיות בכבוד	/ ארז ריקלנשטיין- מנכ"ל	08-9459558 עומר / אוריה/ארז	רח' התחייה 9
רמלה	מלב"י-בשיתוף העירייה	יקותיאל ראובן	050-4586849	לידי יקותיאל ראובן רח' בורוכב 31
רמת גן	עלה-לרווחת הילד.הנוער והקהילה	חיה עוזיאל /שרה טל /נעה	03-6712128 שרה 03-6712125 נועה	אצל 2
רמת השרון	אגף רווחה	לאה אורן / אלמוג	03-5483887 שלוחה 103/100	אושישקין 71
רעננה	מחלקת רווחה	רחל צור/מקס גרונברג	09-7610403	היובל 6
שדרות	אגודת ידידות בנגב	יור' יוסי נעמת / אביחי	08-6610702	חטיבת הנגב 5/1
שהם	יד משהם	יור'-יעל דהן / עמיר	03-9732444 03-9795444	ת.ד. 3728
שומרון	מלח הארץ	יוסי גולן-יור' אסתי-חגית	03-9061193	אזה"ת -ברקן ת.ד. 135
תל אביב	ש.ח.ל. -מקום אחר	אדוה- אלון ברמי	03-5449092, 03-5447992	בזל 16
תל אביב	אוכל לנזקקים	יהושע פלדמן	03-6024122 6024444	רח' נמל ת"א 4. ת"א ת.ד. 6477 מיקוד 61063
תל אביב	בית השנטי	מרים קלין-מנכ"ל	03-5103339	סימטת שלוש 17 נווה צדק
תל אביב	האגודה לקידום החינוך ביפו	עדי /דני	שלום 03 6827103 -03-6832626 נורית,03-5089689	רח' פחד יצחק 11 ת.ד. 8216
תל אביב	לשובע	שירלי	03-7520002	אצל: עו"ד חריש רח" בנין 7 רמת גן -52521
תל אביב	מורשת יהדות בוכרע בישראל (המרכז לנמילות חסידים)	אילנה ביטון / אלי אמינוב/אתי	03-6837483	הכינור 2 קרית שלום
תל אביב	נתיבי אחווה	בטי מרטיין/ מוטי (מנהל)	03-6833238	ת.ד. 8349 יפו 61082
תל מונד	מח' רווחה-המחלקה לשירותים חברתיים	זוהר פורת	09-7961801#221/225	הדקל 52 מועצה מקומית תל מונד 40600

תודה לא אלטרנטיבית

תודה על ההירתמות, הרגישות, הושטת היד, האמץ פטיות, הבנת החשיבות, השקעת זמן, מחשבה ומשאבים והסיוע בהתנדבות בתכנון והפקת דו"ח העוני האלטרנטיבי 2006.

לגב' מרים חוגן, מנכ"ל מכון חקר, על הליווי והיעוץ המקצועי בביצוע הסקרים.

לסופרים ואנשי הרוח אשר שיקפו באמצעות פרי עטם את פני העוני בישראל: סוזן אדם, דליה רבי-קוביץ', רוני סומק ואבי אליאס.

לזיו קורן, על השעות והימים שהקדיש לתיעוד האנשים והמשפחות ברגישות ובמסירות.

תודה ליניב פרימק-לזיתן על העיצוב ולהילי זיו, דר ברת ארגון לתת, על הפקת הדו"ח.

לעשרות המתנדבים הנפלאים של ארגון לתת אשר כיתתו רגליהם בכל רחבי הארץ במסגרת מחקר פרופיל הנזקקים וסייעו בכל שלבי הפקת הדו"ח מתוך רצון אמיתי לשנות ולהשפיע, למנהלי העמותות בכל הארץ על שיתוף הפעולה ולמשפחות האמיצות, אשר למרות הקושי והמבוכה, היו נכונות לחשוף את הקשיים והמצוקה כדי להעיד על הפנים של העוני בישראל 2006. ♦

ארגון לתת סיוע הומניטרי ישראלי (ע"ר),
רח' קיבוץ גלזיות 32 ב' 66550 תל-אביב יפו
טלפונים: 03-683388, 1-700-50-40-33
פקס: 03-6839911

latet@latet.org.il www.latet.org.il

קו העוני והגדרת העוני בישראל

כיום מוגדר העוני בישראל על פי מדד כמותי המסתמך על פרמטר אחד – ההכנסה הפנויה של אדם ו/או משפחה.

לפי הנוסחה (50% מההכנסה החצינית נטו במשק), עולה כי קו העוני לאדם בודד עומד נכון להיום, ע"ס של 1,866 ₪ ולמשפחה בת ארבע נפשות ע"ס של 4,778 ₪.

הבעיה

הגדרה חד ממדית של העוני אינה מאפשרת טיפול בבעיות האמיתיות ומתעלמת מאוכלוסיות נוספות החיות במצוקה קשה. כמו כן, התייחסות לקו העוני באמצעות פרמטר ההכנסה, מעודדת פעולות שמטרתן שיפור הסטטיסטיקה של העונו – אך אינן משיגות באופן מהותי על החיים בעוני ועל מצבם של העניים.

הצעת פרמטרים אלטרנטיביים

למדידת העוני

שאלת המפתח שהנחתה אותנו הייתה: האם יכול אדם לדאוג באופן עצמאי לצרכי הקיום הבסיסיים שלו ושל משפחתו – מזון ובריאות, לתנאים הסביבתיים האלמנטריים – דיוור, ל"ביטוח" בהווה – תעסוקה, ולהבטחת העתיד או "מנוע הצמיחה" – חינוך? אם התשובה ל"שאלת העצמאות" שליית, הרי ברי כי האדם אשר תלוי במדינה או בחברת לקיומו הבסיסי – חי בעוני.

בניגוד למצב הקיים, הצעתנו הינה ליצור שיטה משלימה או אלטרנטיבית למדידת עוני, אשר מתבססת על חמישה פרמטרים איכותיים, שהם בבחינת "סל" זכויות בסיסיות המאפשרות קיום בכבוד: תעסוקה, חינוך, דיוור, בריאות ומזון.

מדדים איכותיים – חמישה פרמטרים

המבחן לחיים בעוני יתבסס על מידת העצמאות/תלות של אדם בישראל (בגיל העבודה, שאינו קשיש או בעל צרכים מיוחדים) לדאוג לעצמו ולמשפחתו לתעסוקה קבועה, חינוך, דיוור, הולם, שירותי בריאות (ותרופות) ובטחון תזונתי, זאת ללא הזדקקות לתמיכת המדינה/המוסד לביטוח לאומי/שירותי הרווחה/ארגונים וולונטריים?

1. תעסוקה

1.1 האם קיימת עבודה קבועה (אחת לפחות בתא המשפחתי) במשרה מלאה המבטיחה תנאים סוציאליים בסיסיים?

1.2 כמה זמן נמצא מחוץ למעגל העבודה והאם צריך את שירותי לשכת התעסוקה באופן רגיל? האם זקוק להכשרה מקצועית? האם משתכר יותר משכר המינימום?

1.3 האם לאדם יכולת לרכוש עבודה חדשה ו/או להתקדם בתפקיד במהלך השנים?

2. חינוך

2.1 האם יכול לספק לילדיו את הנדרש במסגרת חוק לימודים חובה: ציוד וספרים, תנאים בסיסיים כגון: פעילויות בבית הספר, מחשב?

2.2 האם נזקק לשירותי מעון יום/צהרון עבור הילדים?

2.3 האם בעל נגישות למתן העשרה, חוגים, תנועות נוער, שיעורים פרטיים?

2.4 האם יש בידי האדם האפשרות לרכוש השכלה על-תיכונית?

3. דיוור

3.1 האם עומד בתשלומי משכנתא/שכר דירה?

3.2 האם עומד בתשלומי ארנונה, חשמל ומים?

3.3 האם תנאי הדיוור הולמים וסבירים (נדרשת קביעת סטנדרט רצוי מינימלי)? – כמות נפשות לחדר, ריהוט בסיסי, מצב פיסי של הדירה/בנין ומצב פיסי של הסביבה (הזנחה, אלימות, סמים וכד').

3.4 האם קיימת נגישות סבירה למקום עבודה באמצעות תחבורה ציבורית?

3.5 האם יכול לשפר את מקום המגורים? (שיפוץ/מעבר לסביבה שונה/דירה גדולה יותר)

4. בריאות

4.1 האם לאדם אפשרות לקבל שירותי בריאות בסיסיים ולרכוש תרופות בסל הבריאות לו ולבני משפחתו?

4.2 האם לאדם יכולת לרכוש שירותי בריאות משימיים נחוצים, כגון: טיפול שיניים לו ולבני משפחתו?

5. מזון

5.1 האם מצליח לספק באופן עצמאי לו ולבני משפחתו תזונה בסיסית ומאוזנת (בהסתמך על מחקרים רפואיים מקובלים או על המלצת משרד הבריאות) הדרושה לקיום ולהתפתחות תקינים?

5.2 האם נזקק ל"מפעל ההזנה", לארגוני סיוע, לשירותי הרווחה העירוניים?

יציאה מהעוני

תוכנית לאומית למאבק בעוני – צמצום שיעור רי העוני דורש הבנה שיש למצב את נושא העוני כיעד עיקרי בסדר העדיפויות הלאומי ולבצע טיפול מערכתי ומקיף. זאת, באמצעות הקמת גוף לאומי למאבק בעוני שירכז את דרכי הפתרון לבעיה, יפעל לאיגום משאבים תוך רתימת כלל המשק (כל המגזרים: ציבורי, עסקי והמגזר השלישי) ויגבש תוכנית כוללת לטיפול בנושא. על התוכנית לכלול התייחסות לטווח הקצר והארוך, להידרש לסיוע חירום פיסי ולפיתוח תשתיות לטווח הארוך ולהציב יעדים כמותיים ואיכותיים ברי מדידה ותחומים בזמן. כמו כן, התוכנית צריכה להתאים לשלל התפיסות האידיאולוגיות המרכזיות בחברה הישראלית ולהתבסס על הנחות עבודה קונצנזואליות.

הסרת החסמים ליציאה מהעוני

במסגרת התוכנית למאבק בעוני יש להקצות משאבים ייעודיים לסיוע פיסי מידי מחד ולהשקיע בפיתוח תשתיות מתאימות ומתן שירותים, שיסירו את החסמים ליציאה מהעוני ויאפשרו בטווח הארוך, עצמאות בהשגת הפרמטרים הבסיסיים הדרושים בתחומי התעסוקה, חינוך, דיוור, בריאות ומזון.

שינוי הגישה

על גישת המדינה לנושא להשתנות באופן מהותי, כך שהיא תבוא לידי ביטוי בשני האופנים הבאים: **האחד, התמקדות במתן שירותים או "חבילת סיוע" המותאמת לצרכי הנזק, כצעד משלים למתן קיצבאות, והשני, דרישה לתמורה מצד האדם החי בעוני** – ההשקעה של המדינה תבוא במקביל ליצירת **התחייבות מצד הנזקק**, שמהווה מימוש "צ'ק פירעון" שקיבל על מנת לצאת ממעגל העוני. ♦